

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

LUKAS RADŽIŪNAS

**VALSTYBĖS FINANSINIŲ ATASKAITŲ ANALITINIŲ
RODIKLIŲ SISTEMOS VERTINIMAS**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas
prof. dr. G. Černius

VILNIUS, 2020

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

**VALSTYBĖS FINANSINIŲ ATASKAITŲ ANALITINIŲ
RODIKLIŲ SISTEMOS VERTINIMAS**

Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 6211LX065

Vadovas

(parašas) prof. dr. G. Černius

2020 04

Atliko

FVvmis18-1 gr. Stud

(parašas) L. Radžiūnas

2020 04 22

VILNIUS, 2020

TURINYS

LENTELĖS.....	4
PAVEIKSLAI.....	5
ĮVADAS.....	6
1. Valstybės finansinių ataskaitų analitinių rodiklių sistemos vertinimo teoriniai aspektai.....	8
1.1. Valstybės finansinių ataskaitų sudarymo teoriniai aspektai.....	8
1.1.1. Valstybės turto struktūra	13
1.1.2. Valstybės pajamų struktūra	15
1.1.3. Valstybės išlaidų struktūra.....	17
1.2. Valstybės skola ir jos suvaldymas	18
1.2.1. Deficito finansavimo problemos.....	19
1.2.2. Valstybės skolinimosi poreikio interpretavimas.....	21
1.3. Valstybės finansinės būklės vertinimas finansiniais rodikliais	22
2. Valstybės finansinių ataskaitų analitinių rodiklių sistemos vertinimo metodika	26
2.1. Valstybės finansinių ataskaitų vertikalioji ir horizontalioji analizė.....	26
2.2. Biudžeto vykdymo vertinimą atskleidžiančių rodiklių metodika	29
3. Valstybės finansinių ataskaitų analitinių rodiklių sistemos vertinimas.....	31
3.1. Valstybės finansinių ataskaitų vertikalioji ir horizontalioji analizė.....	31
3.2. Biudžeto vykdymo vertinimą atskleidžiančių rodiklių analizė	40
IŠVADOS	46
SIŪLYMAI	48
LITERATŪRA	49
ANOTACIJA	52
ANNOTATION	53
SANTRAUKA.....	54
SUMMARY.....	56
PRIEDAI	57

LENTELĖS

1 lentelė. Lietuvos Respublikos biudžetas.....	10
2 lentelė. Valstybės finansinių ataskaitų konsolidavimo lygiai.....	11

PAVEIKSLAI

1 pav. LR mokesčių klasifikavimas	16
2 pav. LR trumpalaikio turto dinamika 2012-2018 metais	31
3 pav. LR trumpalaikio turto dalis turte 2012-2018 metais	32
4 pav. LR gautinų sumų dinamika ir apyvartumas 2012-2018 metais.....	33
5 pav. LR gautinų mokesčių ir socialinių įmokų dinamika ir apyvartumas 2012-2018 metais.....	33
6 pav. LR bendrasis likvidumas įsipareigojimų kontekste 2012-2018 metais.....	34
7 pav. LR rezervų ir turto dinamika 2012-2018 metais	35
8 pav. LR mokestinių pajamų ir rezervų santykis 2012-2018 metais	35
9 pav. LR mokestinių pajamų dalis pajamose 2012-2018 metais	36
10 pav. Mokesčių lyginamieji svoriai LR mokestinių pajamų struktūroje 2012-2018 metais	37
11 pav. LR asignavimai ekonomikai valstybės išlaidose 2012-2018 metais	37
12 pav. LR asignavimai švietimui valstybės išlaidose 2012-2018 metais	39
13 pav. LR asignavimai socialinei apsaugai valstybės išlaidose 2012-2018 metais.....	40
14 pav. LR veiklos rezultato dinamika 2012-2018 metais.....	41
15 pav. LR faktinių pajamų vykdymo dinamika 2012-2018 metais	42
16 pav. LR išlaidų vykdymo dinamika 2012-2018 metais.....	42
17 pav. LR faktinių išlaidų vykdymo dinamika 2012-2018 metais	43
18 pav. LR planinio ir faktinio pertekliaus (deficito) vykdymas 2012-2018 metais	44
19 pav. LR pajamų-išlaidų plano vykdymas 2012-2018 metais	44

IVADAS

Temos aktualumas ir naujumas. Dabartinė globalios ekonomikos padėtis kelia klausimą, kokiomis apimtimis ir kokiomis priemonėmis valstybė reguliuoja arba gali reguliuoti savo šalies finansus, kad galėtų užtikrinti finansinį stabilumą bei „sveiką augimą“ (Černius, 2012). Kapitalistinė savireguliacinė ekonomika nėra tokia visapusiška, kad užtikrintų visos valstybės socialinius, ekonominius ar kitus interesus. Valstybės fiskalinės politikos tikslas - per materialinių išteklių perskirstymą bei valstybinį reguliavimą garantuoti visos visuomenės socialinių-ekonominių interesų įgyvendinimą bei finansinį stabilumą (Šamanskas, Sigitas, 2016). Valstybės pajamų, išlaidų bei skolos lygio suvaldymas lemia ekonominę nepriklausomybę, finansinį valstybės įstaigų stabilumą bei atsparumą esant nepalankiai pasaulinei ekonominei situacijai (Navickas, Malakauskaitė, 2008).

Stiprėjanti biudžeto disciplina, „taupus biudžeto kelias“ bei griežta fiskalinė ir išlaidų politika prisidėjo prie spartaus Lietuvos ekonomikos augimo iki įstojimo į Europos Sąjungą (Rakauskienė, Ona Gražina, Makauskaitė, Irena, 2004), tačiau atsivėrus globalios ekonomikos durims su laisvu asmenų, prekių ir paslaugų bei kapitalo judėjimu, buvo pašalintos kliūtys, ribojančios investicijų patekimą į Lietuvą. 2008-2009 metų pasaulinė ekonominė krizė ne tik disbalansavo Lietuvos ekonomiką, bet ir smarkiai sumažino valstybės biudžetą, ko pasekoje valstybės skolos lygis 2010 m. pasiekė 36,2 proc. BVP (2008 m. – 14,6 proc. BVP), kadangi, nagrinėjant valstybės finansinės atskaitomybės rinkinį, galima buvo pastebėti, kad nuo pat 2003 metų Lietuvoje buvo vykdoma prociklinė fiskalinė ekspansija, kurios metu buvo didinamas deficitinis biudžetas bei mažinami valstybės rezervai (Kuodis, R., 2008). Sumažėję valstybės rezervai neleido tinkamai sureaguoti į smarkiai išaugusias biudžeto deficito duobes bei suteikti taip reikiamo likvidumo ekonomikai.

Pastaruosius metus vykdoma skatinamoji monetarinė politika eurozonoje, kuri apima ir Lietuvą, didino užsienio investicijas į vidaus rinką, ko pasekoje mažėjo nedarbas bei nuosekliai buvo auginamas bendrasis vidaus produktas. Tačiau, gana ilgai besitęsiantis pasaulinis ekonomikos augimas bei didėjantys didžiųjų pasaulio šalių prekybiniai nesutarimai vis dažniau kėlė artėjančios ekonominės krizės nuotaikas, tačiau 2020 m. pradžioje pasaulio ekonomikai stiprų smūgį smogęs koronavirusinės infekcijos protūkis, tikėtina paliks ryškias žymes pasaulio ekonomikose. Daugelyje šalių paskelbtas visuotinis karantinas, draudimas veikti verslams bei kelionėms, lemia tiek mažesnes paslaugų, turizmo, ne maisto prekių segmente veikiančių įmonių, tiek gyventojų pajamas. Mažesnės verslo ir gyventojų pajamos lemia ir mažesnę vidaus vartojimą bei eksportą, tad tiek Azijos, tiek Europos ir kitų pasaulio valstybių ekonomikos sulėtėjimas yra neišvengiamas. Šios beprecedentės krizės kontekste valstybės vaidmuo yra itin svarbus, kadangi laikinai „išjungus“ ekonomiką, tik valstybė gali sumažinti neigiamus viruso padarinius, suteikiant taip reikiamą likvidumą įmonėms, kad jos galėtų išlaikyti darbuotojus bei atsiskaityti su kreditoriais, didinti valstybės išlaidas ir investicijas, kurios garantuotų ekonominį augimą

krizės laikotarpiu. Dėl šios priežasties yra itin svarbu nuolat kontroliuoti anksčiau paminėtas valstybės pajamas, išlaidas, skolos lygį bei valstybės rezervus, kas ateityje leistų sumažinti valstybės nuostolius bei leistų greičiau ir efektyviau sureaguoti į ekonominį nuosmukį. Tad valstybės finansinių ataskaitų analitinių rodiklių vertinimas augant šalies ekonomikai, idant apsisaugoti nuo ateities grėsmių, yra itin aktuali ir reikšminga tema.

Tyrimo problema – ar Lietuvos valstybės finansinės būklė yra stabili, vertinant analitinius finansinių ataskaitų rodiklius.

Tyrimo objektas – Lietuvos valstybės finansinių ataskaitų analitiniai rodikliai.

Tyrimo hipotezė – ar Lietuvos valstybės finansinė būklė yra pajėgi atlaikyti ekonominius nuosmukius?

Tyrimo tikslas – išanalizavus mokslinę literatūrą, parengti Lietuvos valstybės finansinių ataskaitų analitinių rodiklių sistemos vertinimo metodologiją ir ją patikrinti analizuojant Lietuvos valstybės finansines ataskaitas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti valstybės finansinių ataskaitų analitinių rodiklių sistemos vertinimo teorinius aspektus;
2. Parengti Lietuvos valstybės finansinių ataskaitų analitinių rodiklių sistemos vertinimo tyrimo metodologiją;
3. Remiantis atliktu empiriniu tyrimu įvertinti Lietuvos finansinį stabilumą.

Tyrimo metodika:

1. Mokslinės literatūros analizė;
2. Lietuvos Respublikos teisės aktų analizė;
3. Valstybės nacionalinėse finansinėse ataskaitose pateiktų duomenų analizė;
4. Duomenų analizei susiteminti naudojami grupavimo, palyginimo ir grafinio atvaizdavimo būdai;
5. Struktūrinė – dinaminė analizė;
6. Biudžeto vykdymo vertinimą atskleidžiančių rodiklių analizė.

1. Valstybės finansinių ataskaitų analitinių rodiklių sistemos vertinimo teoriniai aspektai

1.1. Valstybės finansinių ataskaitų sudarymo teoriniai aspektai

Finansinių ataskaitų analizė yra naudojama tam tikro ūkinio vieneto, organizacijos ar viešojo sektoriaus problemų atpažinimui, kurių pagalba galima įvertinti vieneto veiklos efektyvumą ir/ar priimti sprendimus, susijusius su iškeltais tikslais bei uždaviniais. Analitiniai finansinių ataskaitų rodikliai leidžia įvertinti subjekto tikimybę pasiekti finansinį stabilumą ar nuosmukį. Finansinių ataskaitų analizė, pritaikant skirtingus analitinius rodiklius, gali išryškinti tam tikrus rizikos ir galimybių aspektus (Jose Gerardo de la Vega Meneses, Maria Josefina Rivero Villar, 2012).

Vienas iš pagrindinių valstybės įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios uždavinių yra stabilus valstybės ekonomikos augimas bei valstybės skolos suvaldymas. Ekonomikos augimas yra pagrįstas efektyviu valstybės lėšų bei paramos paskirstymu įvairioms organizacijoms bei atskiroms sritims, kas didina vartojimą ir/ar darbo vietų kūrimą, pvz., infrastruktūros vystymas, subsidijos verslo įmonėms, sveikatos apsaugai, švietimui ir pan. Kaip ir įmonėse, taip ir valstybėje, finansai turi būti valdomi efektyviai – turi būti kuriama kuo didesnė pridėtinė vertė jos gyventojams. Valstybės lėšų paskirstymas yra tiesiogiai priklausomas nuo valstybės gaunamų pajamų bei išlaidų jos pagrindinėms funkcijoms vykdyti. Valstybės pajamų ir išlaidų sąmata tam tikram laikotarpiui, kuri yra tvirtinama Lietuvos Respublikos įstatymų numatyta tvarka, yra vadinama *valstybės biudžetu*. Taip pat, valstybės biudžetu yra laikomos ir spėjamos valstybės pajamos ir išlaidos tam tikram ataskaitiniam laikotarpiui, t.y., finansiniams metams. Lietuvių autoriai A. Butkevičius ir J. Bivainis teigia, jog yra šeši pagrindiniai valstybės biudžeto vaidmenys (2009):

1. Pajamų paskirstymo;
2. Socialinio aprūpinimo;
3. Valstybės ūkio plėtros;
4. Ekonomikos augimo (stabilizavimo);
5. Kontrolės;
6. Visuomenės informavimo.

Pajamų paskirstymo: per biudžetą yra paskirstoma pakankamai didelė, t.y., iki 50 proc., sukuriama nacionalinio produkto dalis. Žinoma, šis dydis gali kisti, priklausomai nuo valstybės politinės sandaros, ekonominės bei socialinės politikos ar kitų veiksnių. Valstybės valdymo lygmeniu yra išskiriami du požiūriai: liberalusis ir socialdemokratinis. Liberaliosios ekonomikos požiūriu, valstybė turi kuo mažiau kištis į visuomenės gyvenimą, kai socialdemokratinio požiūriu, valstybės įtaka

visuomenės gyvenime yra neišvengiama, ypač finansinių išteklių paskirstymo atžvilgiu. Senosios Europos Sąjungos valstybėse, kurioms yra būdingas gerovės valstybės modelis, vadovaujasi socialdemokratinio požiūriu, t.y., valstybės biudžeto lėšos socialinėms ir kitoms išmokoms yra paskirstomos itin aiškiai, yra veiksmingos ir pasiekia skurdžiausius šalies gyventojus (Balvočiūtė, 2019).

Socialinio aprūpinimo politika yra viena iš veiksmingiausių socialinės politikos priemonių (socialinės nedarbo išmokos, vaiko pinigai ir pan.), kuri, pasak tyrėjų, yra siejama su žmonių gyvenimo trukmės ilgėjimu, didėjančiais šalies gyventojų poreikiais bei augančiais gyvenimo standartais.

Ūkio plėtros. Ūkio plėtros modelis yra įgyvendinamas nustatant valstybės strateginius tikslus bei prioritetus, kurias vadovaujantis yra rengiamos bei priimamos programos. Priėmus tam tikrą programą (pasirinkus strategiją ar prioritetines sritis), yra įgyvendinamas tam tikras ūkio plėtros modelis, pvz., valstybės subsidijos (išlaidos) žemės ūkiui, moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai ar kt. Pasak autorių, yra matoma ryški koreliacija tarp biudžeto ir ūkio plėtros.

Ekonomikos stabilizavimo, kas yra suprantama kaip fiskalinė valstybės politika, t.y., valstybės pajamų ir išlaidų prioritetų nustatymas. Valstybės biudžeto, kaip ekonomikos stabilizavimo priemonės, vaidmuo yra ryškiai matomas finansinių krizių atvejais, pvz., 2007-2009 m. ekonominės krizės metu įvairios valstybės pasaulyje skyrė gana dideles pinigų sumas finansų sistemos stabilizavimo programoms.

Kontrolės. Skirstant valstybės biudžeto lėšas pagal nustatytą paskirtį, yra itin svarbi lėšų paskirstymo kontrolė. Biudžeto sudarymas pagal iš anksto nustatytas taisykles, projektų nagrinėjimas, tobulinimas bei aprobavimas turi kontrolės elementų.

Visuomenės informavimo. Tai yra informavimas ne tik apie planuojamą lėšų paskirstymą, tačiau ir visuomenės supažindinimas su biudžeto ikiprojektine medžiaga, pvz., prognozėmis, scenarijais, prioritetais ir pan.

Taigi, valstybės biudžetas yra planuojamas iš anksto, numatant strategines prioritetines kryptis, kaip lėšos bus perskirstomos finansiniais metais pagal įvairias programas, pvz., socialinio aprūpinimo, ekonomikos stabilizavimo ir pan.

Valstybės biudžetas yra sudaromas tam tikrais etapais, naudojant išsamią analizę. Analizuojant skirtingus etapus, yra suprantama valstybės programa, jos dalyviai bei išryškinamos problemos. Nepaisant skirtingo procesų įvardijimo, daugelis autorių pateikia panašią valstybės biudžiatavimo proceso struktūrą.

Pasak M. Ruffner (2002), biudžeto procesas susideda iš keturių pagrindinių dalių:

1. Projekto parengimo,
2. Patvirtinimo,
3. Vykdymo,
4. Kontrolės.

Šie etapai gali būti skirstomi ir pagal įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios funkcijas (Rakauskienė, 2006):

1. Vyriausybės etapas,
2. Parlamento etapas,
3. Biudžeto vykdymo etapas,
4. Kontrolės etapas.

Kontrolės etapas yra pagrįstas įvertinimo bei reagavimo procesu, kuomet yra analizuojamas sudarytas biudžetas, kaip jis buvo įvykdytas, kokios problemos buvo pastebimos ir pan. Valstybės biudžetavimo procesas yra nepertraukiamas ciklas, kurio etapai yra susiję tarpusavyje. Pagrindiniai biudžeto etapai yra: sudarymas, vykymas ir kontrolė, o biudžeto įvertinimas bei reakcija yra būtini efektyviam biudžeto proceso valdymui ateityje.

Pasak Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymą, valstybės biudžetas yra sudaromas vieneriams metams – nuo sausio 1 d. iki gruodžio 31 d. įskaitytinai. Lietuvos biudžete yra sukaupiamos nacionalinės pajamos, kurios yra skiriamos Respublikos švietimo, kultūros, mokslo, sveikatos apsaugos, socialinio aprūpinimo bei socialinės šalpos, gamtos apsaugos programoms įgyvendinti, ūkiui plėtoti, valstybės valdžios ir valstybės valdymo įstaigoms išlaikyti, krašto apsaugai. Pagal apibrėžimą, biudžetas yra centralizuotas finansinių išteklių fondas, kuriame yra sukaupiami ir paskirstomi dalis Respublikos nacionalinių pajamų.

1 lentelė. Lietuvos Respublikos biudžetas

Pajamos	Asignavimai
<ul style="list-style-type: none"> • Juridinių asmenų pelno mokestis • Akcizai • Privačių asmenų pajamų mokestis • Muitų pajamos • Pajamos už eksploatuojamus ir realizuojamus valstybinius turtus 	<ul style="list-style-type: none"> • Švietimo, kultūros, sveikatos apsaugos ir sporto programoms įgyvendinti • Socialiniam aprūpinimui ir socialinei šalpai; • Mokslui ir techninei pažangai • Gamtos apsaugai • Ūkio plėtojimui reguliuoti

1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

<ul style="list-style-type: none"> • Automobilių inspekcijos rinkliavos • Pridėtinės vertės mokestis • Kitos įmokos 	<ul style="list-style-type: none"> • Krašto apsaugai • Valstybinės valdžios, valstybės valdymo ir teisėtvarkos įstaigoms išlaikyti • Dotacijoms rajonų (apskričių) ir Respublikos miestų biudžetams • Išoriniams valstybės ryšiams • Kitoms priemonėms pagal Lietuvos Respublikos įstatymus įgyvendinti
--	--

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymą

Kaip 11. Valstybės biudžeto asignavimų paskirtį galima išskirti ir LR Vyriausybės rezervą, kurio dydis yra nustatomas tvirtinant biudžetą. Rezervo paskirtis – išlaidų, kurių numatyti negalima, apmokėjimas.

Kaip ir buvo minėta anksčiau, biudžeto pajamų asignavimų dydžius ir proporcijas pagal paskirtį nustato Lietuvos Respublikos valdančioji dauguma pagal valstybės politinę sandarą, atsižvelgiant į ekonominę bei socialinę padėtį šalyje, politinę valdančiosios daugumos strategiją ir tikslus.

LR įstatymų numatyta tvarka, visos valstybei pavaldžios įstaigos bei institucijos privalo teikti finansines ataskaitas, kurios apžvelgia biudžeto vykdymo faktą.

Pagal Lietuvos Respublikos viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo 32 straipsnį, savivaldybės finansines ataskaitas Finansų ministerijai teikia iki kovo 15 d., valstybės konsoliduotosios su savivaldybėmis, valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba, Valstybinė ligonių kasa ataskaitas pateikia iki balandžio 15 d., kai Vyriausybė nacionalinį ataskaitų rinkinį kartu su audito išvada pateikia LR Seimui iki spalio 1 d.

2 lentelė. Valstybės finansinių ataskaitų konsolidavimo lygiai

Lygis	Konsoliduojami subjektai
III	<ul style="list-style-type: none"> • Valstybinė ligonių kasa, • Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba, • Valstybės išteklių ir mokesčių fondų finansinių ataskaitų rinkiniai, • Valstybės kontroliuojamo viešojo sektoriaus subjektų ataskaitų rinkiniai.

II	<p>Valstybės konsoliduotojų finansinių ataskaitų rinkinys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinys, • Privalomojo sveikatos draudimo fondo ataskaitų rinkinys, • Savivaldybių finansinių ataskaitų rinkiniai.
I	<p>Nacionalinis konsoliduotojų finansinių ataskaitų rinkinys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • II, III lygiuose konsoliduotų subjektų bei kitų valstybei pavaldžių subjektų rinkiniai, • Subjektai, tiesiogiai ir netiesiogiai pavaldūs LR, neįeinantys į II ir III lygius (2018 m. nacionalinis konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinyje yra atvaizduojami 3116 biudžetinių įstaigų, 362 viešųjų įstaigų, valsybės, savivaldybių, 90 Valstybinio socialinio draudimo fondo, Privalomojo sveikatos draudimo fondo ir išteklių fondų bei 12 fondų fondų finansiniai rezultatai).

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Lietuvos Respublikos viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymą

Dėl šios priežasties tikslingiausia yra nagrinėti valstybės nacionalines konsoliduotąsias ataskaitas, kurios apima visas valstybės tiesiogiai ir netiesiogiai kontroliuojamas įmones, fondus bei viešąsias įstaigas. Nors nacionalinės konsoliduotosios ataskaitos yra sudaromos kaupimo principu, jas analizuoti yra tikslinga, kadangi jos apima visas gautas (faktines) ir gautinas sumas į valstybės biudžetą ar mokėtinas sumas, nesvarbu, ar pinigai yra gauti (išleisti), ar ne. Visų pinigų judėjimui užfiksuoti yra sudaroma atskira pinigų srautų ataskaita, kuri apima tik faktinį pinigų judėjimą. Kaupimo principas, sudarant valstybės finansines ataskaitas suteikia daugiau skaidrumo finansų sričiai (Dzemydaitė, Pupkutė, 2016). Pasak I. Kamarauskienės (2014), Lietuvoje valstybės finansinių ataskaitų sudarymo principai pradėjo formuotis 1990 metais, tačiau pagrindinės reformos pradėtos įgyvendinti tik 2005 m., kuomet buvo nuspręsta viešojo sektoriaus apskaitoje pereiti prie kaupimo principo, kuris pagerintų valstybės išteklių valdymą, naudojimą bei teiktų išsamesnę ir objektyvesnę informaciją. Iki tol taikytas

pinigų apskaitos principas neparodė tikrosios finansinės būklės, veiklos rezultatų, o informacija buvo netiksli bei neišsami. 2004-2012 m. reformos lėmė, jog Lietuvoje nacionaliniai finansinių ataskaitų rinkiniai pirmą kartą buvo sudaryti 2013 m. (už 2012 m. ataskaitinį laikotarpį), todėl nėra pakankamai daug statistinių duomenų, kuriais remiantis būtų galima analizuoti valstybės finansinę būklę skirtingais ekonominės raidos etapais.

Tiek akademinėje, tiek verslo aplinkoje finansinių ataskaitų ir jų santykinų rodiklių analizė yra siejama su verslo subjektų finansinės informacijos analize. Finansinės ataskaitos yra analizuojamos, taikant vertikaliosios analizės metodus, t.y., apskaičiuojant įvairius santykinus rodiklius, tiek horizontaliosios analizės metodus, kurie nusako įmonės veiklos ir jos rezultatdinamiką. Taikant finansinių ataskaitų analizės metodus, duomenų tyrėjams yra lengviau įvertinti esamą tiriamojo subjekto finansinę padėtį bei prognozuoti ateities scenarijus. Analizės rezultatai apima tiek esamos būklės aiškinimo, tiek gerinimo, tiek valdymo racionalizavimo priemones.

Akademiniam lygmenyje viešojo sektoriaus subjektų finansinės ataskaitos ir finansinės būklės analizė yra retai sutinkama arba yra nagrinėjama tik fragmentiškai. Dažniausiai valstybės finansinio stabilumo indeksai yra apskaičiuojami taikant skirtingus skaičiavimo metodus, tokius kaip *finansų raidos indeksas* (paskolos, BVP, palūkanų normos), *finansų pažeidžiamumo indeksas* (infliacijos lygis, biudžeto deficitas, einamosios sąskaitos deficitas), *finansų patikimumo indeksas* bei *pasaulio ekonomikos klimato indeksas* ir pan. (Mendelsonas, Freitakas, 2016), tačiau pačių finansinių absoliučių ar santykinų rodiklių analizė nėra siejama su valstybės galimybėmis vykdyti savo įsipareigojimus ar galimybėmis nustatyti finansines valstybės problemas.

Taigi, valstybės nacionalinis konsoliduotasis finansinių ataskaitų rinkinys apima visas valstybei tiesiogiai bei netiesiogiai pavaldžias institucijas, viešąsias įstaigas bei fondus. Dažniausiai valstybės finansinis stabilumas yra vertinamas, apskaičiuojant įvairius skirtingus ekonominius indeksus, tačiau atskirai neanalizuojant balanso ar veiklos ataskaitų straipsnių. Finansinės atskaitomybės analizė ir vertinimas dažnai yra kvestionuojamas, kadangi valstybė, teikianti viešąsias paslaugas ir gėrybes jos gyventojams, nėra pelno siekianti institucija ar jų visuma.

1.1.1. Valstybės turto struktūra

Valstybės turto valdymas yra pagrįstas valstybės interesų atstovavimu, t.y., valstybės valdomas turtas turi būti naudojamas jos piliečių bei jai pavaldžių institucijų labui. Valstybės, kaip ir įmonių turtas, tiek pagal nacionalinius, tiek pagal tarptautinius apskaitos standartus, yra skaidomas į ilgalaikį ir trumpalaikį turtą.

Ilgalaikis materialusis turtas – žemė, vidaus vandenys, miškai, nekilnojamo turto objektai, kurie nepriklauso LR piliečiams ir/ar privatiems juridiniams asmenims, transporto priemonės, infrastruktūros statiniai ir pan., nematerialusis turtas, t.y., teisė naudotis LR hieraldikos objektais, valstybės vardas,

licencijos ir pan. nėra ir negali būti įtraukiamas į nacionalinį finansinių ataskaitų rinkinį, kadangi yra neįmanoma įvertinti jo ekonominės naudos, kurią šio turto naudojimas teikia ar teiks ateityje.

Finansinis turtas – vertybiniai popieriai, valstybės įmonių kapitalas, viešojo sektoriaus subjektų (VMI, Muitinės mokesčių fondų ir pan.) pradelstos bei išieškojimui perduotos gautinos sumos, kurios ateityje bus pripažįstamos ir apskaitomos pinigais.

Biologinis turtas – žemės ūkio veikloje naudojami gyvūnai, augalai, medynai, kurie yra skirti parduoti, gauti naują biologinį turtą ar žemės ūkio produkciją, ar ne žemės ūkyje naudojamas turtas, kuris yra skirtas socialiniams, kultūriniais, gamtosauginiams ar kitiems tikslams įgyvendinti.

Trumpalaikis turtas – atsargos, išankstiniai apmokėjimai, per vienerius metus gautinos sumos (gautini mokesčiai, finansinio turto einamosios gautinos sumos ir pan.), trumpalaikės investicijos bei pinigai ir jų ekvivalentai.

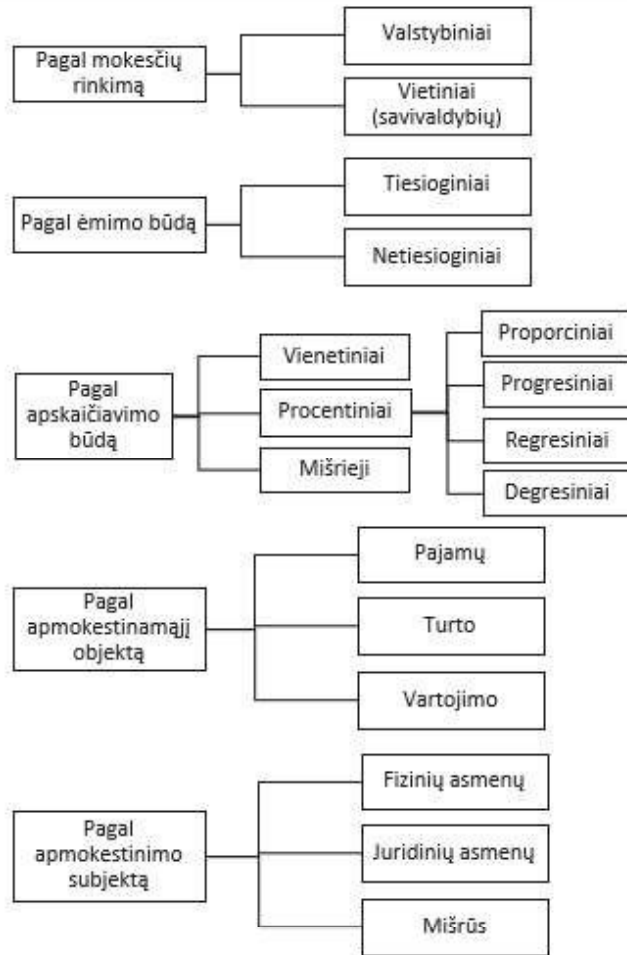
Taigi, valstybės turtas, pagal nacionalinių finansinių ataskaitų rengimo metodiką, yra visas turtas, kuris gali būti įtraukiamas į apskaitą, t.y., turintis tam tikrą vertę ir galintis suteikti ekonominės naudos, tačiau taip pat galima įžvelgti ir tai, kad valstybės turtas yra naudojamas ne tik ekonominei naudai gauti, t.y., valstybės pajamoms sugeneruoti, tačiau ir neatlygintinam naudojimui, kaip antai infrastruktūrai, naudojamas įvairių institucijų ir valstybės kontroliuojamų įmonių buveinėms, parkams (bendrajam viešajam naudojimui). Paties turto samprata, pagal buhalterinės apskaitos įstatymą (2001) yra nusakoma kaip materialios ir nematerialios vertybės, kurios priklauso ir yra disponuojamos tam tikro ūkio subjekto tam, kad būtų gaunama ekonominė nauda. Tokią pat turto sąvoką apibrėžia ir verslo apskaitos standartai (2004), kuriuose turto sampratai apibrėžti naudojami du pagrindiniai elementai – turto savininkas ir tikėtina ar faktinė nauda. Nors V. Kazlauskienė (2012), remdamasi užsienio autorių W.C. Rivenbark ir D.J. Roenigk darbais, siūlo taikyti ir turto panaudojimo (apyvartumo) rodiklius, kurie analizuoja efektyvų valstybės turto panaudojimą, tai prieštarauja valstybės turto sampratai, kadangi jis, pagal LR valstybės ir savivaldybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymą (2014), yra naudojamas valstybės ir/ar savivaldybės administracinei veiklai vykdyti, kultūros, sporto reikmėms, sveikatos priežiūros ir pan., t.y., gali būti naudojamas neatlygintinai valstybės ir jos piliečių reikmėms, nesukuriant ar nesant realiai ir apčiuopiamai ekonominei naudai.

E. Ragauskienės tyrimo išvados pabrėžia, kad valstybės turto vertė neatspindi jo tikrosios rinkos vertės, kadangi reali rinkos vertė yra suma, už kurią turtas gali būti parduotas, iškeistas į kitą turtą ar paslaugas ar užskaitytas tarpusavio išipareigojimas tarp šalių. Dalis valstybės turto yra neinventorizuojamas, neištraukiamas į registrus ir buhalterinę apskaitą, todėl yra neatvaizduojamas valstybei pavaldžių įstaigų finansinėje atskaitomybėje, o tai kelia problemas dėl turto panaudojimo efektyvumo analizės, tačiau nėra atmetama dinamikos analizės galimybė, kuria remiantis galima daryti prielaidas dėl valstybės naudojamo turto efektyvumo ar kitų skaičiavimų.

1.1.2. Valstybės pajamų struktūra

Autoriai valstybės pajamas aiškina kaip mokesčių visumą, kurie yra nustatomi įstatymų leidžiamosios valdžios organo, t.y., Seimo, tačiau yra surenkami atitinkamų institucijų bei žinybų. Kiti autoriai papildo, kad mokesčių visuma, t.y., valstybės pajamos, yra griežtai įstatymu reglamentuota ir susijusių mokesčių bei rinkliavų, privalomų mokėti valstybei ar teritoriniams vienetams (savivaldybėms). Nors mokesčių apibrėžimų yra įvairių, tačiau visi jie turi bendrą bruožą – mokesčių sistemą apima visi mokesčiai ir rinkliavos, kuriuos valstybė surenka iš mokesčių mokėtojų, tiek fizinių, tiek juridinių asmenų. Pasak autorės Ruškytės (2012), pagrindinis mokesčių sistemos tikslas yra užtikrinti būtinas valstybės pajamas, kas užtikrintų tvarų ekonomikos funkcionavimą bei sąlygas socialiniam teisingumui. Skirtumas tarp valstybės ir ūkio subjekto (įmonės) pajamų, pasak Zinkevičienės (2004), yra tame, kad įmonės yra orientuotos į pelną, t.y., bendrųjų pajamų perviršį, lyginant su įmonės patiriamomis sąnaudomis. Autorė teigia, kad pelnas yra pajamų rūšis, kuri išreiškia verslininko atlygį, kuris, arba lieka įmonėje ir yra reinvestuojamas į gamybinius, prekybinius ar kitus procesus, arba yra išmokamas įmonės akcininkams (dividendinė grąža). Taip pat, įmonės pajamos priklauso nuo to, kaip aktyviai yra vystoma jos prekių ar paslaugų prekyba bei pardavimai, kai valstybės pajamos yra surenkamos iš mokesčių mokėtojų, t.y., mokesčiai yra reglamentuoti įstatymu, todėl yra privalomi. Pagal LR įstatymus, mokesčių mokėtojai yra visi fiziniai ir juridiniai asmenys, kurie vienu ar kitu būdu privalo mokėti įvairius mokesčius valstybės nustatyta tvarka ir tarifais į valstybės valdomų įmonių bei fondų biudžetus. Mokesčių nemokėjimas ar vengimas mokesčių mokėtojams užtraukia administracinę ar baudžiamąją atsakomybę, kas anksčiau ar vėliau baudų, delspinigių ar mokesčių pavidalu virs valstybės pajamomis. Dėl šios priežasties valstybės pajamos yra tvarios ir užtikrintos visuose ekonominio ciklo etapuose.

Šiuolaikinė Lietuvos Respublikos mokesčių sistema buvo pradėta formuotis atkūrus Lietuvos nepriklausomybę 1990 metais. Nuo to laiko didžiausią valstybės pajamų dalį (>90 proc.) valstybės ir savivaldybės biudžetuose sudaro mokesčių pajamos, kurios iki šios dienos išlieka svarbiausiomis valstybės pajamomis. Nuo mokesčių sistemos atsiradimo, sistema buvo pildoma naujais mokesčiais, kurie jų sistemoje yra klasifikuojami pagal skirtingus požymius bei tipus. Žemiau esančiame paveiksle (žr. 1 pav.) galima matyti, kaip LR yra klasifikuojami mokesčiai.

Šaltinis: Kazlauskienė V., 2012, p. 74

1 pav. LR mokesčių klasifikavimas

Pagal surenkamų mokesčių tipą, Lietuvos Respublikos didžiausia pajamų dalis yra gaunama pridėtinės vertės, akcizų, gyventojų pajamų bei pelno mokesčio pavidalais, tad galima daryti išvadą, kad didžiausia dalis valstybės pajamų dalis kyla iš vartojimo mokesčių, kas tiesiogiai koreliuoja su ekonominiu valstybės ciklu, kadangi ekonomikos augimo laikotarpiu vartojimas didėja, o infliacija didina pridėtinės vertės mokesčio bazę, kai nuosmukio – mažėja, tačiau reikia atsižvelgti į tai, kad mažėjant tiek įmonių, tiek gyventojų pajamoms, mažėja ir surenkamo pajamų mokesčio suma. Valstybė, surinkdama mokesčius į vidaus biudžetą, turi atsižvelgti ne tik į ekonominio ciklo stadiją, tačiau ir į mokesčių elastingumą, t.y., rinkos dalyvių (mokesčių mokėtojų) reakciją į tam tikrų mokesčių atsiradimą ar pasikeitimą.

Valstybės pajamų (mokesčių) sistema yra skirta ne kuo didesnių pajamų surinkimui, t.y., nėra orientuota į pajamų ar pelno dydį, bet socialinėms ir ekonominėms sritims finansuoti, kurių reali finansinė ar kitokios formos grąža būtų matoma vidutiniu ar ilguoju laikotarpiu, t.y., stimuliuoti gamybą bei jos efektyvumą, spartinti technikos ir mokslo pažangą ir pan.

1.1.3. Valstybės išlaidų struktūra

Valstybės biudžeto išlaidos, arba asignavimai, yra tiesioginės biudžeto išlaidos, kurias gauna biudžetiniai ūkio subjektai, atliekantys viešojo administravimo funkcijas (Aleknavičienė, 2005). E. Buškevičienė (2006) teigia, kad priėmus valstybės ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą, asignavimų valdytojai asignavimus patvirtina pagal programas.

Pasak Liesionio ir Račkausko (2012), valstybių problema yra ta, kad, tvirtinant biudžetą, nėra aišku, kokia išlaidų dalis turi būti paskirta tam tikrai programai, kad būtų užtikrintas ekonomikos augimas. Deja, valstybės biudžetas negali būti paskirstytas vienoms sritims, kurios būtų produktyvios ir būtų galima tiesiogiai skatinti ekonominį augimą. Pasak ekonomikos teoretikų, apskritai, valstybės kišimasis fiskaliniu reguliavimu turėtų būti tik kaip pagalbinis įrankis ekonominiams svyravimams, kai pati ekonominė valstybės būklė turi stabilizuotis pati. Kitaip tariant, fiskalinė politika turi sureguliuoti ekonomiką, o ne biudžetą (Keynes, 1936).

Nagrinėjant biudžeto asignavimus, dažnai yra pastebima, kad kai kurie asignavimai yra neproduktyvūs ir stabdo ekonominį augimą. Esant dideliame valstybiniam sektoriui, tikėtina, kad valstybė turės ir dideles išlaidas, o esant ekonominiam nestabilumui, valstybės sąnaudos tik didės kartu su deficitu ir valstybės skola, kadangi deficitas turės būti finansuojamas arba didesniais mokesčiais, arba didesniu skolinimusi vidinėje arba išorinėje rinkoje. Toks valstybės fiskalinis valdymas nėra produktyvus, kadangi valstybė neefektyviai valdo savo išlaidas ir skolinimosi poreikis yra grindžiamas valstybės aparato palaikymui. Taip pat, nemažą dalį neproduktyvių valstybės išlaidų sudaro ir socialinės išmokos, kurios nuosmukio laikotarpiu ypač išauga. Liesionis teigia, jog ekonominio nuosmukio laikotarpiu valstybės išlaidos yra mažinamos produktyvių sąnaudų sąskaita, kadangi socialinių išmokų sumažinimas būtų itin nepoliškas žingsnis (2012). Dėl šios priežasties valstybėms yra tikslinga atlikti viešąsias investicijas, kurios vidutiniu arba ilguoju laikotarpiu duotų socialinę ar ekonominę naudą.

Pasak J. Ferreira (2012), valstybės išlaidos turėtų būti analizuojamos jas suskirsčius į sektorius pagal funkciją ir paskirtį, pvz., socialinė apsauga, komunalinio ūkio sąnaudos, švietimas, ekonomikai, gynybai, sveikatos apsaugai, viešajai tvarkai, aplinkos apsaugai, bendrosioms paslaugoms, kultūrai ir pan. Šis suskirstymas yra naudojamas tiek Europos Sąjungoje, tiek Lietuvoje, nors tam tikrais atvejais asignavimų grupės gali skirtis. A. Liubimovos ir G. Žigienės (2010) moksliniuose tyrimuose produktyviosioms valstybės biudžeto išlaidoms yra priskiriami asignavimai, skirti švietimui, gynybai, ekonomikai, komunaliniam ūkiui, sveikatos ir aplinkos apsaugai bei viešajai tvarkai bei apsaugai palaikyti, kas užtikrina ne tik pažangą valstybei, bet ir socialinę bei ekonominę naudą. Pasak I. Sanz (2011), išlaidos sveikatos apsaugai bei švietimui yra itin neelastingos ir mažai reaguoja į valstybės išlaidų pasikeitimus šioms sritims, kadangi valstybė privalomai turi finansuoti šias sritis. Šios sritys yra itin jautrios finansavimo stygiui, kadangi, jeigu nebus užtikrinto finansavimo, valstybės piliečiai susidurs su nekokybiškomis sveikatos priežiūros paslaugomis, o mokymo kokybė bus itin prasta, kas

ilguoju laikotarpiu smarkiai sumažins valstybės raštingumo lygį. Todėl dažnai išsivysčiusiose valstybėse sveikatos apsaugos ir švietimo reformomis yra stengiamasi sumažinti jų valdymo aparatą, ir taip mažinti administravimo bei valdymo sąnaudas, kad kuo daugiau asignavimų būtų skirta sistemos produktyvumui didinti.

Valstybės išlaidų poveikį ekonomikai ištyrė ir išvadas pateikė mokslininkas R. Rahn (2006). Jo gauti tyrimo rezultatai teigia, kad valstybė turėtų skirti dėmesį ne išlaidoms, skirtoms namų ūkiams, bet toms išlaidoms, kurios skatina gamybą bei darbo produktyvumo didinimą, t.y., išlaidoms, skirtoms privataus sektoriaus gamybai. Pasak mokslininko, norint suvokti produktyvias valstybės išlaidas ir jų sąryšį su poveikiu ekonomikai, yra itin svarbu išnagrinėti produktyvių išlaidų tendenciją valstybėje vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu. Mokslininko atlikti tyrimai parodė, kad yra itin stiprus ryšys tarp valstybės produktyvių išlaidų ir BVP augimo.

Apibendrinant, galima daryti išvadą, kad valstybės išlaidos yra skirstomos į grupes pagal finansavimo sritis, tokias kaip sveikatos apsauga, ekonomika, švietimas ir pan., tačiau didžioji dalis autorių teigia, kad pagrindinės dvi grupės išlaidų turi būti skirstomos į produktyvias ir neproduktyvias išlaidas, kadangi yra pastebimas aiškus sąryšis tarp produktyvių išlaidų ekonominio augimo. Išnagrinėjus straipsnius, galima teigti, kad produktyvios išlaidos turi būti nagrinėjamos ir propaguojamos ilguoju laikotarpiu, kadangi tik jos turi teigiamą poveikį ekonomikos augimui. Dėl šios priežasties ekonominio augimo laikotarpiu didžioji dalis biudžeto išlaidų turi būti skiriamos investicijoms, socialinių išmokų skyrimą didinant tik kriziniais laikotarpiais.

1.2. Valsybės skola ir jos suvaldymas

Per pastaruosius dvidešimt metų daugelyje pasaulio valstybių yra matomas nuoseklus valstybės skolos didėjimas. Tiek JAV, tiek Europos valstybėse susiklostė panaši situacija, kuomet yra fiksuojamas vis didesnis valstybės skolos, palyginti su BVP, rodiklis. Pasak autorių, pinigų bruožas, palyginti su kitomis turto charakteristikomis, išsiskiria tuo, kad jie yra reikalingi visiems (Navickas, Štuopytė, 2000). Valstybės vaidmuo ekonomikoje yra ypatinga vykdant fiskalinę politiką, t.y., reguliuojant valstybės skolą ir valstybės asignavimus tam tikroms sritims. Kaip ir buvo minėta ankstesniame skyriuje, produktuvūs asignavimai vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu skatina ekonominį augimą, tačiau nebuvo išskirti asignuojamų lėšų šaltiniai.

Dažnai valstybės neturi sukaupusi reikiamą kiekį rezervų, kurie galėtų būti naudojami ekonominiam skatinimui, t.y., dažnai biudžetai būna ne tik, kad nesubalansuoti, tačiau ir deficitiniai, kadangi valstybės, norėdamos skatinti ekonomiką, negali nuosekliai didinti valstybės surenkamų mokesčių dydį, siekiant padidinti asignavimus socialinėms ar ekonominėms sritims. Augančios ekonomikos šalyse skolinimasis valstybės reikmėms yra itin racionalus reiškinys. Karazijenės ir Sabonienės (2009) teigia, jog valstybės makroekonomikos reguliavimas yra sietinas su pagrindiniais

ekonominiais reiškiniais, kurie nusako, kaip paskirstyti ribotus išteklius neribotiems poreikiams tenkinti. Todėl, esant ribotiems valstybės finansiniams ištekliams, valstybės skolinimasis daro itin svarbią įtaką stiprinant vidinę finansinę sistemą. Taigi, skolos valdymo politika yra neatskiriama politikos dalis, kurios yra siejami su ūkio pertvarkymu, skolinimosi ribojimu bei griežtas skolos limitų laikymasis. Toks valstybės skolos kontroliavimas investuotojus skatina pasitikėti šalimi bei didina tiesiogines užsienio investicijas.

Pagal LR Valstybės skolos įstatymą, yra išskiriami penki pagrindiniai skolinimosi tikslai:

1. Valstybės biudžeto deficitui finansuoti bei piniginių išteklių srautams subalansuoti.
2. Valstybės investicijoms finansuoti.
3. Valstybės skolai dengti (refinansavimui).
4. Valstybės socialinės apsaugos fondų įsipareigojimams dengti bei šių fondų pinigų srautams subalansuoti.
5. Kitiems tikslams, dėl ko yra priimtas atskiras įstatymas.

1.2.1. Deficito finansavimo problemos

Autorė Levišauskaitė išskiria du pagrindinius valstybės skolinimosi būdus – tiesioginį ir netiesioginį (2003). Tiesioginis būdas yra tuomet, kai valstybė įsipareigojimus prisiima finansų rinkose, išleisdama Vyriausybės vertybinius popierius (obligacijas) arba skolindamasi iš bankų. Žinoma, kad skolinimasis finansų rinkose yra reguliuojamas rinkoje susiklosčiomis aplinkybėmis, t.y., valstybės reitingu bei pinigų kaina (obligacijų palūkanų norma), kuri nuolat kinta. Skolinimasis iš bankų yra kaip alternatyva valstybės biudžeto srautams subalansuoti ir dažniausiai naudojama krizių metu arba tuomet, kai skolinimasis yra trumpalaikis, ištikus tam tikroms krizinėms ar kitoms situacijoms, pvz., vienkartinė injekcija į sveikatos apsaugą, valstybinių ar savivaldybės įmonių likvidumui palaikyti ir pan.

Netiesioginiai finansavimo būdai yra sietini su valstybės teikiamomis garantijomis dėl paskolų. Valstybė šiuo atveju, garantuoja už skolinininką, jam susidūrus su finansiniais sunkumais.

Taip pat, tiesioginės ir netiesioginės skolos gali būti skirstomos ir į trumpalaikes bei ilgalaikes skolas. Lietuvos autoriai dažnai trumpalaikį skolinimąsi dažnai sieja su valstybės finansų išbalansavimu, kadangi tokiu atveju valstybės išdas turi planuoti dažnus paskolų grąžinimus, o kartais ir naudotis „revolverinėmis“ paskolomis, kuomet nauja paskola dengia senąją. Tokiu atveju valstybė finansuoja trumpalaikius tikslus arba susiduria su trumpalaikiais apyvartinių lėšų stygiais, kurie turi būti padengti trumpalaikėmis skolomis. Dažnai toks biudžeto deficito ir/ar asignavimų finansavimas yra paremtas neproduktyviomis išlaidomis. Kaip ir buvo minėta ankstesniame skyriuje, produktyviosios išlaidos yra siejamos su ilgalaikiais tikslais ir ilgalaikėmis perspektyvomis, ypač švietimo, sveikatos apsaugos ar ekonomikos srityse.

Vis dėl to, valstybės skolos lygis turi būti ribojamas, kadangi, atitinakmu momentu skola gali tapti nepriimtina ekonomikai, ypač kalbant apie valstybės nacionalinę valiutą, jos stabilumą bei finansinį stabilumą tarptautiniame kontekste. Nepaisant teigiamo poveikio valstybės ekonomikai, skolindamasi vyriausybė turi itin atsargiai įsivertinti šalies galimybes vykdyti įsipareigojimus ateityje. Vis dėl to, nėra aiškaus suvokimo ir metodikos, kuri leistų nustatyti optimalų skolos lygį (Vaicekauskas, Račickas, 2013). Užsienio autoriai Bedancenot, Huynh (2014) teigia, kad valstybės skola gali būti pripažįstama kaip tvari tuomet, kai ji neviršija laukiamo biudžeto pertekliaus, tačiau laukiamas biudžeto perteklius gali neatitikti prognozuojamų ir laukiamų duomenų. Taip pat, valstybei investuojant į tam tikras sritis ir didinant asignavimus, valstybės biudžeto deficitas gali būti ir tendencingas. Nors ES valstybių skolos lygis dažniausiai neatitinka Maastrichto kriterijaus, t.y., skolos lygis viršija 60 proc. BVP, valstybės toliau noriai skolinasi ir skolina bendrijos šalims, kadangi valstybės paiso savo finansinius interesus, o ne tarptautines sutartis. Dėl šios priežasties ES šalys kenčia nuo viešojo sektoriaus finansų problemų, kuomet nuolatinės skaičiuojamas palūkanas yra stengiamasi kompensuoti mokesčių sistema, t.y., vis didėjančiais mokesčiais. Po to, kai prie Euro zonos prisijungė Graikija, ji prarado galimybę vykdyti savą monetarinę politiką, o investuotojų pasitikėjimas valstybe nuolat augo. Dėl šių priežasčių Graikijos valstybinių obligacijų palūkanų normos mažėjo, kas lėmė didesnę tiek privačių, tiek valstybinių investuotojų susidomėjimą pastarosios valstybės obligacijomis (Marčiulaitis, 2012). Investuotojų pasitikėjimas skatino ir valstybės norą skolintis, ypač toms sritims, kurios nesukuria pridėtinės vertės. 2008 m. krizės laikotarpiu investuotojams savo kapitalą patraukus iš Graikijos ir pasirinkus saugesnes alternatyvas, obligacijų pelningumas (palūkanų normos) didėjo, kas lėmė ir didesnes valstybės sąnaudas, skirtas paskolų aptarnavimui. Valstybei siekiant išlaikyti vienodą pragyvenimo lygį, ji toliau skolinosi ir prašė pagalbos iš kitų Europos Sąjungos valstybių (Barkauskas, 2012). Finansinės drausmės nesilaikymas ir per dideli asignavimai lėmė tai, jog Graikija yra susidūrusi su didžiulėmis finansinėmis problemomis.

Kiti autoriai teigia, kad tvarus valstybės skolos lygis priklauso ir nuo vidinio vartojimo, kadangi, augant vartojimui, auga ir BVP. Dėl šios priežasties, norint išlaikyti stabilų ekonomikos augimą, skolos ir BVP lygis gali augti kartu, kas bus normalus reiškinys. Augant šalies ekonomikai, vyriausybė susiduria su klausimu: skolintis ar deficitą kompensuoti mokesčių sistema. Trumpuoju laikotarpiu deficito finansavimas prisiimant naujus įsipareigojimus yra gana geras sprendimas tik jeigu šios išlaidos yra produktyvios, pvz., jeigu skolintos lėšos turės itin reikšmingą teigiamą poveikį vidaus vartojimui (Kellerman, 2007), tačiau ilguoju laikotarpiu valstybės deficito finansavimo šaltinis turi būti paremtas mokesčių sistema. 2010 m. prasidėjusi Graikijos skolos krizė buvo paremta tuo, kad valstybė nebesugebėjo vykdyti savo prisiimtų finansinių įsipareigojimų, kadangi jais nuolat buvo dengiami esami įsiskolinimai bei skatinama socialinė apsauga (skatinamos socialinės išmokos ir pan.), kas iš esmės yra neproduktyvūs asignavimai. Vyriausybei pradėjus biudžeto karpymo strategiją, kuomet buvo karpomos

išlaidos socialiniam sektoriui, gatvėsė pasipylė protestai, streikai ir pan., kas lėmė dar didesnį Graikijos fiskalinį disbalansą dėl didėjančios palūkanų normos, skolinantis iš užsienio. Lietuvoje iki 1997 m. pagrindinis deficito finansavimo šaltinis buvo skolinimasis iš užsienio, kadangi vietinės rinkos kapitalas buvo itin ribotas, o rinkos palūkanų norma buvo žymiai aukštesnė nei tarptautinėse rinkose, tačiau įstojus į Europos sąjungą, nuo 2004 m. valstybė skolinius įsipareigojimus vis didesnėmis proporcijomis prisiėmė tarptautinėse rinkose dėl žymiai mažesnės pinigų kainos.

Taigi, valstybės skolinimasis gali būti skirstomas į tiesioginį ir netiesioginį skolinimąsi. Tiesioginis skolinimasis yra paremtas valstybės prisiimamais įsipareigojimais rinkoje, t.y., išleidžiant vertybinius popierius arba skolinantis iš bankų ar kitų fin. Institucijų, kuomet netiesioginis skolinimasis yra patemts valstybės garantais (laidavimais) už ūkio subjektų įsipareigojimus. Šie įsipareigojimai yra skirstomi į ilgalaikius ir trumpalaikius. Trumpalaikiai įsipareigojimai yra pigesni, t.y., jiems yra taikoma mažesnė palūkanų norma, tačiau ekonominiu atžvilgiu, trumpalaikės skolos yra skirtos tik įsipareigojimų refinansavimui arba skubioms injekcijoms į valstybės išdą. Dažnai trumpalaikės skolosm skirtos deficito atstatymui, yra neproduktyvios, kadangi vidutiniu arba ilguoju laikotarpiu neturi aiškaus tikslo bei naudos. Nors ilgalaikės skolos ir yra brangesnės, tačiau tokios skolos yra aiškiai struktūruotos ir turi aiškį paskirtį, kurios palaipsniui įgauna realią ekonominę naudą.

1.2.2. Valstybės skolinimosi poreikio interpretavimas

Finansų rinkų dalyviai, stebėdami valstybių biudžeto deficitą, tyrinėja, kiek vyriausybei ateinančiais metais reikės papildomo kapitalo valstybės išlaidoms finansuoti. Biudžeto deficito analizė išryškina valstybės vidaus išteklių poreikį, lėšų valdymo efektyvumą bei išryškina deficito priežastis, kurios gali kilti tiek dėl pajamų surinkimo problemų, tiek dėl netinkamos asignavimų kontrolės.

Versle skolinimosi poreikis dažniausiai yra išreikštas apyvartinių lėšų poreikiu, kurios yra sietinos su pardavimų augimu bei debitorinių ir kreditorinių skolų apyvartumu, tačiau vyriausybės skolinimosi poreikis yra pagrįstas skirtumu tarp biudžeto planuojamų pajamų ir išlaidų (asignavimų). Šis skirtumas, teigiamas arba neigiamas, tampa metiniu priedu arba prie valstybės rezervų, arba prie valstybės įsipareigojimų, tačiau dažniausiai valstybės susiduria su biudžeto deficitu, kadangi yra nuolat finansuojami įvairūs valstybiniai sektoriai, didinamos socialinės išmokos ar pan.

Pasak E. Buškevičiūtės (2008), valstybės skolinimosi poreikį lemiantys veiksniai gali būti suskirstyti į tris pagrindines grupes – *biudžeto deficitas, valstybės skolintų lėšų perskolinimas, refinansuojamos skolos*.

Esant biudžeto deficitui, jų skirtumas yra dengiamas skolintomis lėšomis. Autoriai Stonienė ir Bujienė (2011) atlikto tyrimo rezultatai parodė, jog ekonominio nuosmukio laikotarpiu deficitas dažniausiai didėja, kai pakilimo laikotarpiu mažėja. Valstybės finansavimo poreikis, anot autorių, valstybės finansavimo poreikis yra išreiškiamas deficitu, kadangi, esant valstybės pertekliui, dažniausiai

jis yra panaudojamas rezervams formuoti, o deficito atveju skola finansuoja ekonomines ir socialines programas.

Valstybės skolintų lėšų perskolinimas yra dažniausiai naudojamas valstybėse, kurių vidaus finansų rinkos yra mažai išplėtos. Tokiu atveju, valstybė prisiima įsipareigojimus tarptautinėse rinkose už mažesnę palūkanų normą ilguoju laikotarpiu, o šias lėšas perskolina vidaus ūkio subjektams ar kitoms valstybės įmonėms, kurios vykdo infrastruktūros, energetikos ar aplinkosauginius projektus, kuriems yra reikalingos itin didelės investicijos. Toks valstybės skolos modelis tiek sukuria naujas darbo vietas ir skatina ekonominį augimą, tiek yra siejamas su produktyviomis išlaidomis, kadangi ateityje tai sukurs pridėtinę vertę tiek mikro, tiek makroekonominio lygiu.

Skolų refinansvimas gali būti siejamas tiek su teigiamu, tiek su neigiamu poveikiu valstybės viešiesiems finansams, kadangi, jeigu vyriausybė prisiima įsipareigojimus tam, kad būtų padengti senieji, valstybės finansavimosi poreikis augs ir ateityje, kadangi asignavimai tokiu atveju negali būti mažinami dėl valstybės vykdomos socialinės ir ekonominės politikos. Dažniausiai refinansavimo sprendimą priima tos valstybės, kurios susiduria su nuolatiniu biudžeto deficitu.

Viena iš pagrindinių biudžeto deficito problemų, pasak Karazijenės (2008), yra einamosios ir kapitalo sąskaitos problema. Einamosios sąskaitos sąnaudas pagrinde sudaro vartojimo prekės, paslaugos bei palūkanos už valstybės įsipareigojimus (nacionalinę skolą), o kapitalo išlaidas sudaro investicijos, skirtos ilgalaikiam turtui įsigyti ar vyriausybės kapitalo paskirsymui į kitus ūkio sektorius (asignavimai). Kadangi investicijų pagrindinė paskirtis yra didesnės pajamos arba mažesnės išlaidos teityje, iš čia ir kyla viena iš pagrindinių deficito problemų – valstybė, investicijomis dažnai skatina socialinę sistemą, kas teikia socialinę naudą, ko skaitine išraiška išreikšti negalime, kadangi ateities nauda nėra realiai apčiuopiama. Dažnai opozicijoje esantys biudžeto kritikai teigia, jog mokesčiai turi būti reguliuojami taip, kad ateityje būtų galima sumokėti palūkanas už įsipareigojimus ir tai paveiktų ateities kartas pajamų atžvilgiu, t.y., dabartinės investicijos sukurtų pridėtinę vertę ateityje. Todėl, analizuojant biudžeto deficitą, skolintų lėšų panaudojimo kryptis ir asignavimų kokybę yra vienas iš pagrindinių analizės objektų.

Taigi, išnagrinėjus autorius, yra darytina išvada, kad analizuojant valstybės deficitą ir jo finansavimo poreikį, yra itin svarbu produktyvių ir neproduktyvių išlaidų paskirstymas, kadangi neproduktyvios išlaidos nesukuria pridėtinės vertės ateityje, kas didina valstybės skolą ir mažina galimybes sumokėti palūkanas ateityje. Tuomet vyriausybės yra priverstos naudotis refinansavimo galimybėmis, kad sumažinti einamąsias išlaidas skolų aptarnavimui.

1.3. Valstybės finansinės būklės vertinimas finansiniais rodikliais

Finansinės atskaitomybės dokumentų struktūra ir sudėtis yra vienodai standartizuota tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuje. Finansinių ataskaitų analizei gali būti naudojami tiek

palyginamieji ekonominiai (grupavimas, sulyginimai, vidutiniai dydžiai ir pan.), tiek tematiniai statistiniai (koreliacija, dinamikos eilutės ir pan.) būdai. Atliekant finansinės būklės analizę, dažniausiai yra naudojami horizontaliosios, vertikaliosios bei santykinės analizės metodai. Horizontaliosios ir vertikaliosios analizės pagalba galima išanalizuoti balanso ir veiklos rezultatų straipsnius bei jų pokyčius, t.y., turto, įsipareigojimų, pajamų, sąnaudų, grynojo rezultato ir kitų absoliučiuųjų rodiklių pokytį. Taip pat, tiek horizontalioji, tiek vertikalioji analizė leidžia plačiai pakomentuoti ir santykinų rodiklių pokyčius bei poveikį tiriamajam subjektui.

Viešojo sektoriaus finansinių santykinų rodiklių analizė skiriasi nuo privataus subjekto analizės, kadangi verslo subjektas yra orientuotas į pelną, kai valstybės tikslai gali būti kitokie. Pasak Finkler (2005), nėra jokių oficialių taisyklių ir metodikos, kaip reikia analizuoti viešojo sektoriaus finansinę būklę. Taip pat, finansiniai rodikliai turi būti analizuojami reguliariai, kad būtų išryškintos aiškios tendencijos ir būtų galima parengti rodiklių palyginimo bazę (McKinney, 2004).

Užsienio šalių autoriai, kurie nagrinėjo viešojo sektoriaus finansinę būklę, analizavo pagrindinius finansinių analitinių rodiklių grupes, su kuriomis susiduria ir privataus sektoriaus įmonių analitikai (McKinney, 2004; Finkler, 2005; Cohen, 2008):

- Likvidumo, kurie įvertina ūkio subjekto gebėjimą įvykdyti trumpalaikius įsipareigojimus,
- Pajamų-išlaidų, kurie įvertina tiriamojo objekto galimybes sugeneruoti pajamas ir pasiekti lūžio tašką,
- Turto apyvartumo, kurie parodo, kiek pajamų tiriamasis objektas geba uždirbti su turimu ilgalaikiu arba trumpalaikiu turtu bei per kokį laiką tarpą susigrąžina arba sumoka skolas,
- Ilgalaikio mokumo rodikliai, kurie įvertina subjekto gebėjimą vykdyti ilgalaikius įsipareigojimus,
- Sverto rodikliai parodo, kaip efektyviai ūkio subjektas naudojami skolintomis lėšomis.

Kai kurie autoriai, analizuodami šiuos rodiklius, siūlo viešąjį sektorių vertinti ir pelningumo rodikliais, tačiau, viešasis sektorius nėra orientuotas į pelno maksimizavimą, dažnai, norint skatinti ekonomiką, viešasis sektorius generuoja deficitą. Pelningumo rodikliai viešajame sektoriuje analizuoja tik iš nuosavų lėšų kaupiamus rezervus arba gebėjimą finansuoti augimą (Cohen, 2008).

McKinney (2004) savo darbuose pateikia išvestinius finansinius rodiklius, kurie nagrinėja ne tik finansinės atskaitomybės straipsnius, tačiau įvertina ir išorinę demografinę ar ekonominę informaciją. Apskritai, autoriai siūlo viešojo sektoriaus finansines ataskaitas nagrinėti remiantis ne tik finansinės atskaitomybės straipsniais, tačiau įtraukti ir išorinių indikatorių, kurie parodo valstybės finansų valdymo efektyvumą. Nagrinėjant elementarius analitinius rodiklius, tikslas yra išanalizuoti tendenciją ir pokyčius per tam tikrą laiką tarpą. Tiek Lietuvos, tiek užsienio autorių darbuose viešojo sektoriaus

finansinei analizei yra skiriama itin mažai dėmesio, t.y., nėra parengtos aiškios metodikos, kuria remiantis galima būtų nagrinėti viešojo sektoriaus finansinę būklę.

Autoriai, nagrinėdami viešojo sektoriaus finansinę būklę, pirmiausiai atlieka finansinių ataskaitų vertikaliąją ir horizontaliąją analizę, kuri nusako straipsnio svarbiausius pokyčius bei proporcingus pasikeitimus. Antrajame etape yra nagrinėjami likvidumo, apyvartumo, skolos ir kt. rodikliai, tačiau vertinant ne vienerius, o kelerius laikotarpius, kuriuose atsispindėtų aiški rodiklių keitimosi tendencija. Atlikus pirminę analizę, dažnai yra atliekama ir faktorinė analizė, kuri atskleidžia tiesioginius rodiklių pasikeitimą lemiančius veiksnius (Liubušin, Leščeva, Djakova, 2000). Tokių veiksnių identifikavimas leidžia nusistatyti valstybės finansų sistemos ydas ir priimti strateginius sprendimus finansų valdyme.

Pagrindiniai santykiniai rodikliai, naudojami analizuojant viešojo sektoriaus subjekto finansinę būklę:

1. Einamasis likvidumas;
2. Apyvartumo:
  - 2.1. Gautinų sumų apyvartumas;
  - 2.2. Mokėtinų sumų apyvartumas;
3. Pajamų-išlaidų analizė;
4. Skolos:
  - 4.1. Įsipareigojimų ir turto santykis;
  - 4.2. Kapitalo ir turto santykis.

Kiti autoriai (Stonienė, Bujienė, 2012), siūlo įtraukti ir priimtinumą kriterijus ir analizuoti tokius santykinius išvestinius rodiklius:

1. Valstybės skolos ir BVP santykis;
2. Mokamų palūkanų ir valdžios sektoriaus pajamų santykis;
3. Biudžeto deficito ir BVP santykis.

Valstybės skolos ir jos aptarnavimo kaštų lyginimas su BVP ar valstybės biudžeto pajamomis leidžia įvertinti skolos aptarnavimo galimybes bei valstybės finansinę būklę. Europos Sąjungos Stabilumo ir augimo pakte yra nurodyta, jog valstybės skolos ir BVP santykis negali būti didesnis kaip 60 proc. Taip pat, sistemingai didėjantis valstybės deficitas neigiamai veikia ekonomiką, kadangi esant nesubalansuotai makroekoniminei situacijai, ilgalaikio skolinimosi marža didėja, kas lemia ir didesnes sąnaudas esamų skolų aptarnavimui. Didėjančios palūkaninės sąnaudos mažina valstybės pinigų srautus, tad tokiu atveju valstybė yra priversta arba didinti mokestinę naštą mokesčių mokėtojams, kas ribotai disponuojamas gyventojų pajamas ir lėtintų ekonomikos vystymąsi, arba vis didinti deficitą, t.y., skolintis, norint padengti esamus įsipareigojimus, kas yra neproduktyvios valstybės išlaidos ir ilguoju laikotarpiu gali neigiamai paveikti tiek valstybės finansus, tiek ir ekonomiką (Stonienė, Bujienė, 2012).

Taigi, apibendrinant skyrių, valstybės biudžetas ateinantiems metams yra tvirtinamas einamųjų metų trečiąjį ketvirtį, o pats procesas trunka nenutrūkstamai, kadangi yra biudžetavimo eiga yra suskirstyta į tris pagrindinius etapus – planavimą, vykdymą ir kontrolę. Biudžeto kontrolė yra būtina, norint užtikrinti efektyvų valstybės lėšų paskirstymą ateityje, siekiant finansinio stabilumo ir darnaus ekonomikos vystymosi. Nuo nepriklausomybės atkūrimo iki 2012 m. Lietuvos finansų sistema buvo nuolat pertvarkoma, siekiant skaidrumo bei duomenų patikimumo. 2005 m. buvo nuspręsta nebetaikyti pinigų apskaitos principo, kadangi šis principas neatspindėjo tikrosios finansinės valstybės būklės ir veiklos rezultatų. 2004-2012 m. reformos lėmė, jog Lietuvoje nacionalinis finansinių ataskaitų rinkinys pirmą kartą buvo sudarytas 2013 m. (už 2012 m. ataskaitinį laikotarpį), todėl nėra pakankamai daug statistinių duomenų, kuriais remiantis būtų galima analizuoti valstybės finansinę būklę skirtingais ekonominės raidos etapais. Valstybės finansinės ataskaitos ir jų analitiniai rodikliai akademinėje aplinkoje yra itin mažai nagrinėti arba nagrinėti tik fragmentiškai, tačiau, autorių nuomone, finansinei būklei įvertinti gali būti naudojami likvidumo, apyvartumo, pajamų-išlaidų finansiniai rodikliai, tačiau turi būti atsižvelgiama į tai, kad valstybė nėra pelno siekianti institucija ir jų visuma, tad santykiniai rodikliai, tinkantys verslo įmonėms, negali būti tapatinami su valstybės finansinių ataskaitų analitiniais rodikliais. Kad suvokti valstybės finansinę būklę, yra svarbu ne tik finansinių rodiklių visuma ir reikšmės, tačiau ir bendroji rodiklių kitimo dinamika.

2. Valstybės finansinių ataskaitų analitinių rodiklių sistemos vertinimo metodika

Šioje darbo dalyje yra pateikiama informacija apie empirinio tyrimo metu taikytų metodų pagrindimą, kuria vadovaujantis yra siekiama atskleisti tyrimo problemą, įgyvendinti tikslą bei pasiekti išskeltus uždavinius. Empirinės analizės metu, valstybės finansinių ataskaitų analitinių rodiklių sistemai vertinti yra naudojamas kiekybinės analizės metodai: **struktūrinė-dinaminė ir laiko eilučių (vertikaliųjų ir horizontaliųjų finansinių ataskaitų) analizė** bei **biudžeto vykdymo vertinimą atskleidžiančių rodiklių analizė**. Paminėtų tyrimo metodų aprašymas ir pagrindimas yra išdėstytas šio skyriaus poskyriuose.

2.1. Valstybės finansinių ataskaitų vertikaliųjų ir horizontaliųjų analizė

Valstybės finansinių ataskaitų analitinių rodiklių vertinimo sistema nėra plačiai tyrinėta Lietuvos autorių, kadangi viešojo sektoriaus apskaitos standartai nuolat buvo tobulinami bei reformuojami. Dėl šios priežasties, harmonizuota ir tarptautinius apskaitos standartus atitinkančios statistinės informacijos (nacionalinių finansinių ataskaitų) duomenys yra pasiekiami tik nuo 2012 metų, kuomet Lietuvos ekonomika buvo augimo stadijoje po įvykusios 2008-2009 finansinės krizės. 2012-2018 metų finansinių ataskaitų analizė neparodo finansinių absoliučiuųjų ar santykinųjų rodiklių dinamikos skirtingais ūkio raidos etapais, tačiau tiriamasis laikotarpis (7 metai) yra gana ilgas, kad būtų galima išanalizuoti ir pradėti kurti autorių tik fragmentiškai analizuotų analitinių rodiklių sistemą.

Pirminė duomenų analizė yra pradedama nuo duomenų rinkimo, kuriuos galima rasti Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos ruošose Nacionaliniuose finansinių ataskaitų rinkiniuose, kurie yra talpinami Finansų ministerijos internetiniame puslapyje. Surinkti duomenys yra apžvelgiami dinaminėse laiko eilutėse (žr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 priedus), kurios leidžia atlikti horizontaliąją finansinių ataskaitų absoliučiuųjų bei santykinųjų rodiklių analizę, kurioje būtų matoma rodiklių dinamika nagrinėjamu 2012-2018 metų laikotarpiu.

Pirmame priede yra pateikiami valstybės trumpalaikio ir viso kito turto, kuris yra naudojamas valstybės veiklai palaikyti, duomenys tiriamuoju 2012 – 2018 metų laikotarpiu, kurie bus naudojami analizuojant trumpalaikio turto pokyčius bei jo dalį visame valstybės turte, t.y., aktyvuose. Trumpalaikis turtas yra tinkamas tyrimo objektas, kadangi trumpalaikiam turtui priklauso visos valstybės atsargos bei ištekliai, kurie yra skirti privačių ir juridinių asmenų poreikiams tenkinti, visos gautinos į valstybės biudžetą sumos, pinigai, kurie bus naudojami veiklai palaikyti bei tvariai ekonomikai palaikyti.

Antrame priede yra pateikiami valstybės gautinų sumų ir jų apyvartumo duomenys tiriamuoju 2012 – 2018 metų laikotarpiu. Augant šalies ekonomikai, valstybės pajamos didėja, kas, natūralu, didina ir gautinų sumų suminę išraišką, tačiau didesnės pajamos dažnai lemia ir didesnes jų gavimo problemas,

t.y., pajamos yra apskaitomos ūkinę operaciją užfiksavus apskaitoje, pvz., išrašius sąskaitą-faktūrą ar kitą dokumentą, pagrindžiantį, kad pajamos yra gautos, nepriklausomai nuo to, pinigai yra gauti, ar ne. Gautinų sumų apyvartumas parodo tiriamosios įmonės pirkėjų sveikumą, t.y., kaip jie greitai atgauna pinigus už parduotas prekes ir paslaugas. Valstybės kontekste gautinų sumų apyvartumas parodo tai, kaip efektyviai į valstybės biudžetą yra surenkami mokesčiai, įmokos, finansavimo ir kitos sumos. Atliekant tyrimą yra pasirinkti du skirtingi metodai, analizuojant gautinų sumų apyvartumą – vienu metodu yra analizuojamos visos gautinos sumos ir jų apyvartumas, kurios susideda iš finansavimo sumų, socialinių įmokų, sumos, gautinos už turto naudojimą ir t.t., tačiau antrasis metodas, analizuojantis gautinų mokesčių ir socialinių įmokų apyvartumą, yra tikslesnis, kadangi apima kartinį valstybės principą, t.y., mokesčių surinkimą ir jų paskirstymą valstybės ir jos gyventojų reikmėms. Taigi, didėjantis gautinų mokesčių ir socialinių įmokų apyvartumas gali simbolizuoti problemas mokesčių sistemoje, kadangi arba mokesčių mokėtojai vengia (delsia) sumokėti mokesčius, arba susiduria su mokumo problemomis.

Trečiame priede yra pateikiami valstybės įsipareigojimai, jų struktūra, bei valstybės einamojo (bendrojo) likvidumo rodikliai tiriamuoju 2012 – 2018 metų laikotarpiu. Vienas iš pagrindinių rodiklių, tiriančių subjekto gebėjimą vykdyti įsipareigojimus, yra bendrasis likvidumas, kuris yra apibrėžiamas kaip trumpalaikio turto ir trumpalaikių įsipareigojimų santykis, t.y., juridinio asmens gebėjimas vykdyti įsipareigojimus kreditoriams. Kuo jis aukštesnis, tuo yra didesnis įmonės likvidumas ir tikimybė, kad bus atsiskaityta su kreditoriais, tačiau yra priimtina, kad rodiklis turėtų būti ne mažesnis kaip 1. Bendrojo likvidumo rodiklis yra naudojamas tirti valstybės gebėjimą vykdyti savo įsipareigojimus, rodiklio reikšmė gali būti kvestionuojama, kadangi valstybė gali nuolat refinansuoti savo jau dabar turimus įsipareigojimus ar skolas. Žinoma, valstybei nuolat susiduriant su mokumo problemomis ir nuolat skolinantis rinkoje, gali didėti palūkanų normos, kadangi investuotojai, išvelgę valstybės mokumo problemas, gali tikėtis didesnės grąžos. Nagrinėtuose šaltiniuose Lietuvos ir užsienio autoriai, likvidumo rodiklį įvardija kaip vieną svarbiausių valstybės finansinių rodiklių, tačiau autoriaus nuomone, santykinis rodiklis negali parodyti esamos faktinės finansinės situacijos valstybėje analizuojamu ataskaitiniu laikotarpiu, kadangi vyriausybės vykdomos programos gali reikalauti tiek trumpalaikių, tiek ilgalaikių skolintų lėšų. Taip pat, suėjus mokėjimo terminui, valstybė gali šias skolas tiesiog refinansuoti su mažesne palūkanų norma, atidedant skolų grąžinimus po 12 mėn., o lėšas, kurios galėjo dengti įsipareigojimus, panaudoti kitų programų vykdymui. Vadinasi, yra tikslinga analizuoti rodiklio reikšmę ne ataskaitiniu laikotarpiu, bet laiko tėkmėje, kuri parodytų valstybės likvidumo kitimo tendenciją, t.y., arba valstybė nuolat susiduria su mokumo problemomis, kurias sprendžia ilgesniais skolų grąžinimo terminais, arba valstybės mokumas yra sveikas. Dėl šios priežasties, bendrąjį likvidumo rodiklį yra korektiška sugretinti su bandrais valstybės įsipareigojimais, t.y., ar didėjant valstybės bendriems įsipareigojimams, rodiklio reikšmė didėja ar mažėja. Jeigu rodiklio reikšmė didėja arba nemažėja, o

trumpalaikių ir ilgalaikių įsipareigojimų reikšmės nekinta staigiai, galima daryti prielaidą, kad valstybės skolinimosi politika yra sveika ir valstybė išlieka likvidi.

Bendrasis likvidumas skaičiuojamas pagal formulę:

$$\text{Bendrasis (einamasis) likvidumas} = \frac{\text{Trumpalaikis turtas}}{\text{Trumpalaikiai įsipareigojimai}} \quad (1)$$

Ketvirtame priede yra pateikiami LR rezervų ir LR mokestinių pajamų – rezervo santykis tiriamuoju 2012 – 2018 metų laikotarpiu. Valstybės grynasis turtas (valstybės kapitalas) yra sudarytas iš rezervų, nuosavybės metodo įtakos, t.y., valstybės valdomų įmonių pelnas arba nuostolis, galintis daryti įtaką valstybės kapitalui, bei sukaupto pertekliaus (deficito). Analizuojant valstybės grynąjį turtą, viena iš svarbiausių analizės dalių yra suvokti, kaip kinta valstybės rezervai, kurie gali būti naudojami valstybės ar jų gyventojų reikmėms krizės, stichinių nelaimių, nepaprastosios padėties nenumatytoms išlaidoms finansuoti, pvz., ekonominės krizės laikotarpiu atsiradusių biudžeto skylių padengimui. Nors ekonomikos teoretikai teigia, kad fiskalinė politika turi būti atpalaiduojama ekonomikos skatinimo laikotarpiu, t.y., valstybė turi didinti išlaidas skolinantis, rezervai, autoriaus nuomone, privalo būti kaupiami nuolat, neatsižvelgiant į vyriausybės nustatytą fiskalinę politiką. Rezervo dydis parodo valstybės stabilumą krizės laikotarpiu, kuomet valstybės surenkamos pajamos gali būti nepakankamos ekonomikos skatinimui, o skolinimasis gali būti itin brangus arba neefektyvus, kadangi būtų naudojamas ne ekonomikos ekspansijai, bet krizės padariniams šalinti.

Penktame priede yra pateikiama valstybės pajamų dinamika bei struktūra tiriamuoju 2012 – 2018 metų laikotarpiu. Gaunamų valstybės pajamų dinamika yra viena iš svarbiausių duomenų analizės dalių, kadangi didėjančios valstybės pajamos reiškia didesnius asignavimus, t.y., didesnes išlaidas švietimui, ekonomikai ir t.t., kas teiks ekonominę bei socialinę naudą ateityje. Valstybės pajamų struktūrinis išskirstymas pagal rūšį parodo, kiek diversifikuotos yra pagrindinės valstybės pajamos – mokestinės pajamos.

Šeštame priede yra pateikiami valstybės asignavimai tiriamuoju 2012 – 2018 metų laikotarpiu. Verinant valstybės išlaidas, t.y., asignavimus, yra svarbu išanalizuoti išlaidų paskirtį. Finansų analizėje ir svarbu suvokti, kokios tiriamojo objekto išlaidos yra produktyvios, o kurios – ne. Teoriniame lygmenyje išnagrinėjus įvairių autorių darbus, jie vieningai sutinka, kad valstybės išlaidos turi būti produktyvios, kurios teiktų naudą ateityje vidutiniu-ilguoju laikotarpiu. Produktivioms išlaidoms autoriai priskiria išlaidas ekonomikai, švietimui, sveikatos apsaugos, kadangi valstybei investuojant į šias sritis, yra sukuriamos papildomos darbo vietos, gerinama infrastruktūra, didinamas raštingumo lygis, kuris ateityje, tikima, klestint aukštosioms technologijoms, kurs pridėtinę vertę valstybei BVP prieaugio, nedidelio nedarbo ir gausių mokestinių pajamų atžvilgiu. Neproduktyvios išlaidos, pasak autorių, yra tos išlaidos, kurios nesukuria pridėtinės vertės, kaip antai išlaidos socialinei apsaugai, kadangi, didinant valstybės remtinų asmenų pajamas, pvz., pašalpas, mažėja darbo rinkos

produktyvumas, nėra sukuriama pridėtinė vertė technologijų bei kituose sektoriuose, kas didina nedarbą, valstybės išlaidas socialinei apsaugai bei mažina valstybės mokesčines pajamas, kas ilguoju laikotarpiu išbalansuoja valstybės finansus dėl pernelyg didelės įsipareigojimų naštos.

Septintame priede yra parodomas pagrindinės veiklos rezultatų (perviršio ar deficito) dinamika tiriamuoju laikotarpiu, t.y., pajamų ir išlaidų santykis. Pagrindinė veiklos rezultato analizė yra tikslesnė nei grynojo rezultato analizė, kadangi grynasis rezultatas yra veikiamas pasirinktos skolinimosi politikos, klaidų taisymo bei pasikeitusios apskaitos politikos ir/ar standartų ir neatspindi realiojo pinigų srauto, generuojamo valstybės.

Aštuntame priede yra pateikiami faktinių valstybės pajamų, įplaukų ir išlaidų dinamika tiriamuoju 2012 – 2018 metų laikotarpiu, kuri yra naudojama biudžeto vykdymo vertinime. Apskaičiuotų rodiklių rezultatai nusako, kaip efektyviai yra planuojamas valstybės biudžetas ir kaip efektyviai yra surenkamos faktinės pajamos į valstybės biudžetą.

2.2. Biudžeto vykdymo vertinimą atskleidžiančių rodiklių metodika

Magistro baigiamajame darbe bus įvertintas faktinis pagrindinių biudžeto pajamų ir išlaidų vykdymas, kas leis nustatyti valstybės finansų valdymo efektyvumą, t.y., mokesčių surinkimą ir kitų pajamų gavimą bei asignavimus.

Analizuojant mokesčių ir kitų pajamų surinkimą, yra lyginama faktinė statistinė informacija, t.y., faktiškai gautos lėšos, ir planuoti gauti mokesčiai ir kitos pajamos. Tokiu metodu yra tikrinama, ar faktinis biudžeto vykdymas viršijo planuojamą biudžetą, ar atvirkščiai. Gauti tyrimo rezultatai atsakytų į klausimą, ar valstybės finansai yra valdomi efektyviai, atskleistų pajamų surinkimo problemas bei galimybes efektyviau išnaudoti asignuojamas lėšas, didinant produktyvias išlaidas.

Pajamų surinkimo plano įvykdymas gali būti paskaičiuojamas pagal elementarią formulę:

$$\text{Valstybės pajamų plano vykdymas} = \frac{\text{Faktinės pajamos}}{\text{Planinės pajamos}} \quad (2)$$

Asignavimų plano įvykdymas apskaičiuojamas pagal analogišką formulę:

$$\text{Valstybės išlaidų plano vykdymas} = \frac{\text{Faktinės išlaidos}}{\text{Planinės išlaidos}} \quad (3)$$

Bivainis ir Skačkauskienė (2008), surinktų ir planuotų surinkti pajamų santykį vadina surinkimo efektyvumo vertinimo rodikliu. Jeigu valstybė surenka daugiau pajamų nei buvo planuota, yra laikoma, kad valstybės pajamų (mokesčių) sistema atitinka efektyvumo principą. Rodiklio reikšmė, didesnė nei 1 gali liudyti, kad mokesčiai ir kitos valstybės pajamos yra surenkamos efektyviai, nors, kita vertus, tendencingai rodiklio reikšmei esant didesnei nei 1, tai gali reikšti, kad valstybė turi biudžeto planavimo spragų, o šalies ekonomikos perspektyvos ir tendencijos yra įvertinamos klaidingai.

Apartų rodiklių analizė leidžia ne tik įvertinti tai, kaip efektyviai yra surenkamos valstybės pajamos (mokesčiai), bet gali būti naudojama ir kaip duomenų šaltinis, priimant sprendimus dėl mokesčių sistemos tobulinimo sprendimų.

Pinigų srautų ataskaita įvertina tai, kiek realiai įplaukų gavo ir išlaidų patyrė valstybė per ataskaitinį laikotarpį. Jeigu realiai gautos pajamos yra mažesnės nei pajamuotos ar planuotos, valstybė savo biudžetą planuoja itin neefektyviai, kadangi faktinis surinkimas neatitinka nei plano, nei į apskaitą įtrauktų pajamų. Tokiu atveju, jeigu faktiškai gautos pajamos smarkiai skiriasi nuo planuotų, einamaisiais metais valstybė arba mažina paskirtus asignavimus, dėl ko valtybės įmonės, tiesiogiai ar netiesiogiai pavaldžios ministerijoms, susiduria su lėšų stygiumi, arba yra mažinamos faktinės valdžios išlaidos, kurių pagalba yra skatinama ekonomika. Analogiškai, jeigu yra išleidžiama daugiau, nei buvo planuota, vadinasi, valstybė viešuosius finansus valdo neefektyviai, o išleidžiant mažiau nei planuota, lėšas galima perskirstyti produktyvesnėms išlaidoms.

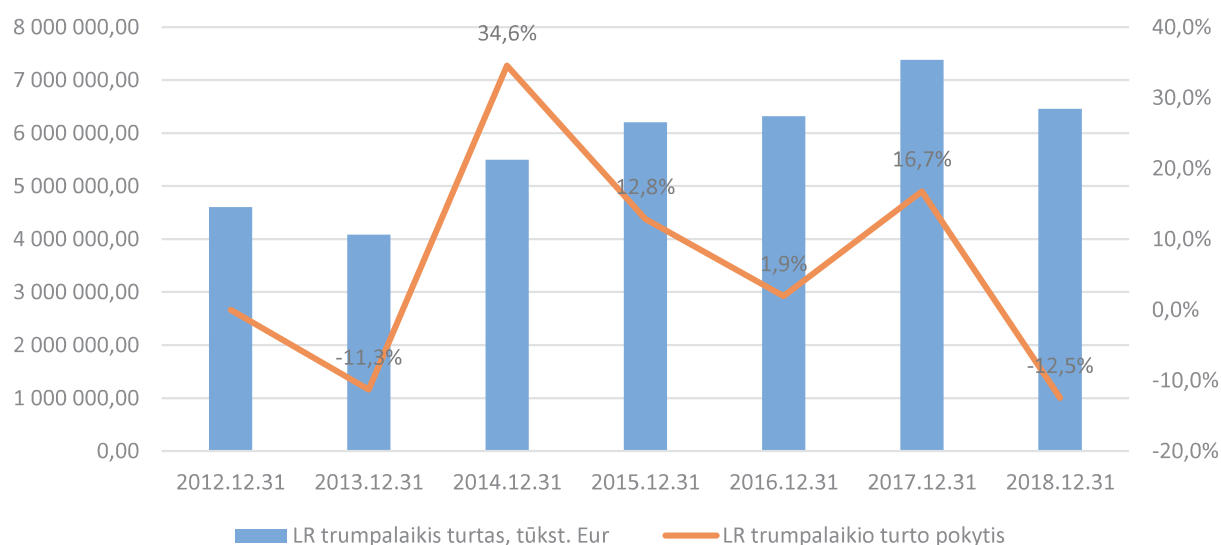
3. Valstybės finansinių ataskaitų analitinių rodiklių sistemos vertinimas

Kaip buvo aptarta teorinėje darbo dalyje, remiantis užsienio ir Lietuvos autorių atliktais tyrimų rezultatais, valstybės tikslai yra skirtingi nei juridinių asmenų, vykdančių tam tikrą ūkinę-komercinę veiklą, kadangi įmonės tikslas yra grąža akcininkams, t.y., pelnas, kai valstybės tikslai yra paremti ekonomikos augimu, nedideliu nedarbu bei pilnai socialine, sveikatos apsauga, viešosiomis paslaugomis aprūpintais valstybės piliečiais. Vis dėl to, tiek valstybė, tiek įmonė gali būti analizuojama panašiais metodais, kadangi tiek vienas, tiek kitas subjektas vykdo ir ateityje turi vykdyti įsipareigojimus kreditoriams. Valstybės finansinių ataskaitų analitinių rodiklių sistemos vertinimas yra pradedamas nuo vertikaliosios analizės, kuri atskleistų pagrindinius valstybės finansinius santykinius ir absoliučiuosius rodiklius, aptartus teorinėje ir metodinėje darbo dalyje, kurie vėliau išdėstomi laiko tėkmėje, kad būtų išanalizuojama rodiklių tendencija ekonominio augimo laikotarpiu. Taip pat, yra itin svarbu išanalizuoti, kaip efektyviai yra surenkamos ir paskirstomos gautos valstybės pajamos, remiantis biudžeto vykdymo vertinimu.

3.1. Valstybės finansinių ataskaitų vertikalioji ir horizontalioji analizė

Šioje tyrimo dalyje, norint išanalizuoti valstybės finansinių ataskaitų absoliučiuosius ir santykinius rodiklius, yra pasirinktas maksimalus 7 metų laikotarpis, kadangi nacionalinės finansinės ataskaitos sudaromos tik nuo 2012 m., t.y., ekonominio augimo laikotarpiu.

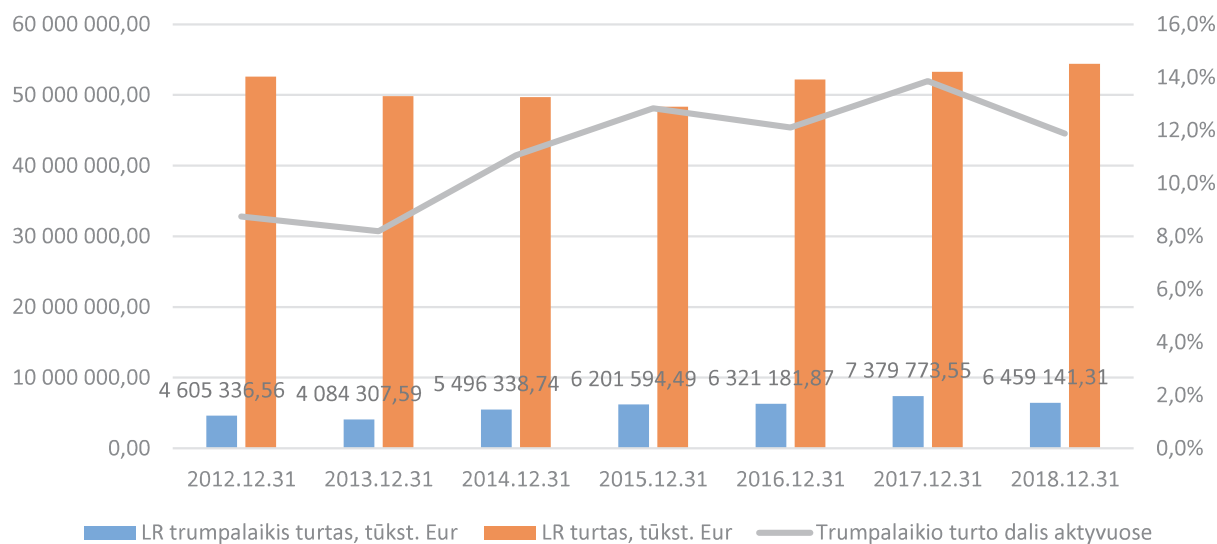
Žemiau pateiktame paveiksle (žr. 2 pav.) galima matyti Lietuvos Respublikos trumpalaikio turto dinamiką bei augimo tempą 2012-2018 metais.

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

2 pav. LR trumpalaikio turto dinamika 2012-2018 metais

Išnagrinėjus trumpalaikio turto, kuris yra naudojamas valstybės veiklai palaikyti, dinamiką, yra matoma augimo tendencija (žr. 3 pav.) . Nors 2013 ir 2018 m. yra fiksuojamas trumpalaikio turto sumažėjimas, tačiau lyginant 2012 ir 2018 m., augimas yra aiškiai matomas, kadangi per šešerių metų laikotarpį trumpalaikis valstybės turtas padidėjo 1 853 84,75 tūkst. Eur arba 40,3 proc.

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

3 pav. LR trumpalaikio turto dalis turte 2012-2018 metais

Trumpalaikį turtą lyginant su visu turtu, yra pastebima, kad trumpalaikio turto dalis visuose valstybės aktyvuose nuolat didėja. Nors didėjimas nėra nuoseklus, t.y., 2013, 2016 bei 2018 metais trumpalaikio turto dalis aktyvuose mažėjo, tačiau lyginant 2012 ir 2018 m., trumpalaikio turto dalis aktyvuose padidėjo 35,2 proc. nuo 8,8 proc iki 11,9 proc. aktyvų.

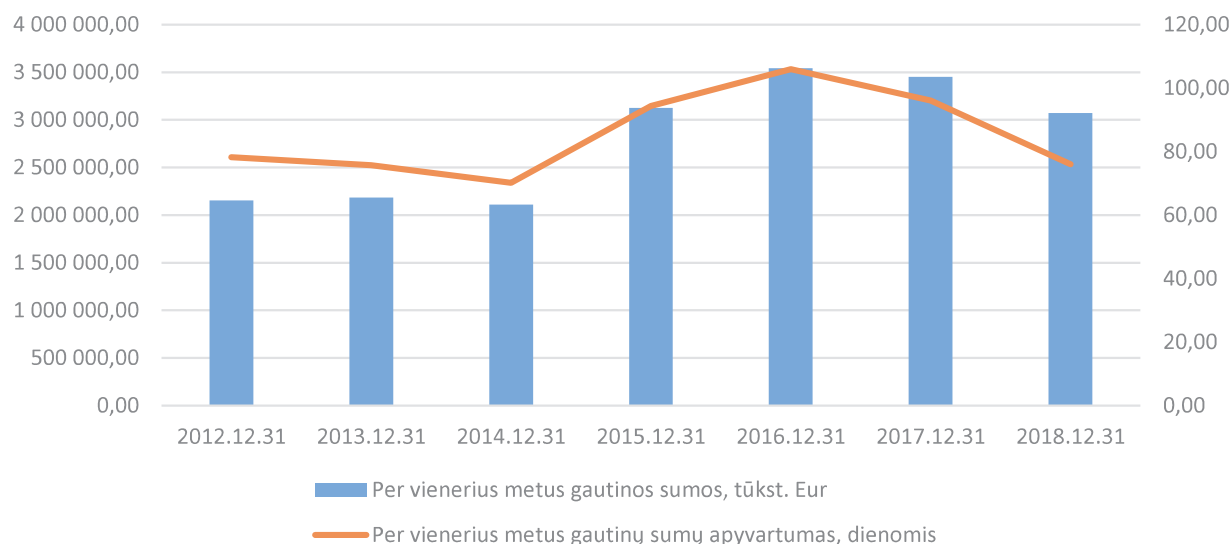
Analizuojant struktūriškai, didžioji trumpalaikio turto dalis yra sudaryta iš per vienerius metus gautinų sumų, kurios yra skaidomos į šešis pagrindinius postraipsnius:

1. Gautinos trumpalaikės finansinės sumos.
2. Gautini mokesčiai ir socialinės įmokos.
3. Gautinos finansavimo sumos.
4. Gautinos sumos už turto naudojimą, parduotas prekes, turtą, paslaugas.
5. Sukauptos gautinos sumos.
6. Kitos gautinos sumos.

Analizuojant šias gautinas sumas 2012 - 2018 m. laikotarpiu, yra pastebima, kad valstybės debitorinis įsiskolinimas turėjo tendenciją augti nuosekliai 2012-2017 m. laikotarpiu, nors 2018 m. laikotarpiu jos ir buvo sumažėjusios. Debitorinį įsiskolinimą galima grupuoti į dvi grupes, t.y., 2012-2014 m., kuomet gautinos sumos neviršijo 2 183 845,22 tūkst. Eur, ir 2015-2018 metus, kuomet gautinos sumos buvo ne mažesnės kaip 3 070 472,13 tūkst. Eur. Nors valstybės gaunamos pajamos bus

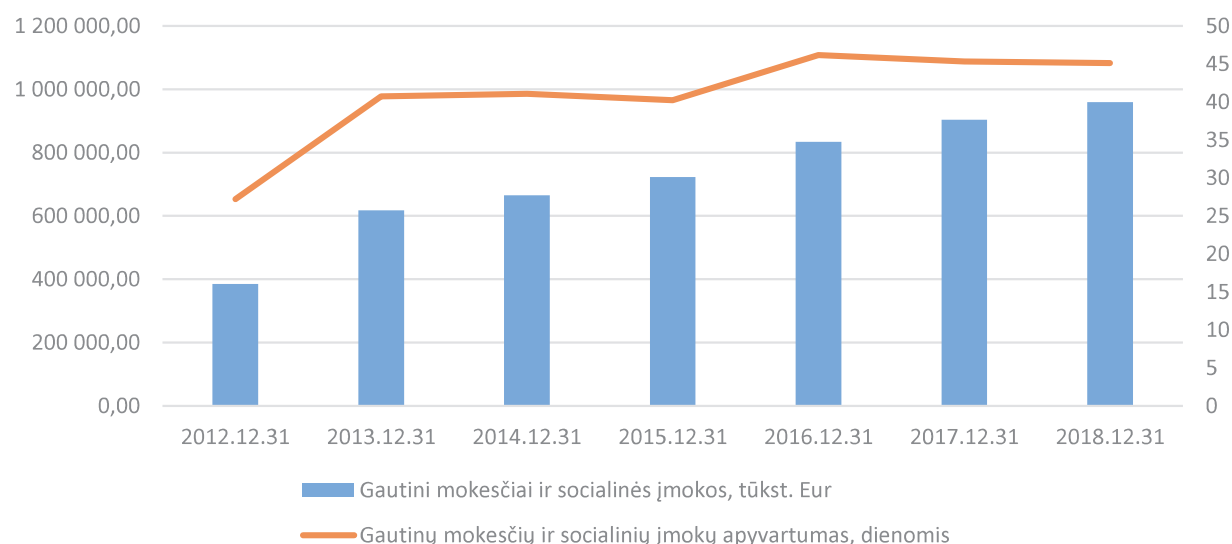
analizuojamos vėliau, tačiau yra pastebima, kad 2015-2018 m. gautinų sumų augimo metu buvo fiksuojamas ir ilgėjantis debitorinių skolų apyvartumas (žr. 4 pav.), kuo remiantis galima daryti prielaidą, kad valstybė mokesčius ir kitas pajamas 2015-2018 m. surinko mažiau efektyviai nei 2012-2014 m.

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

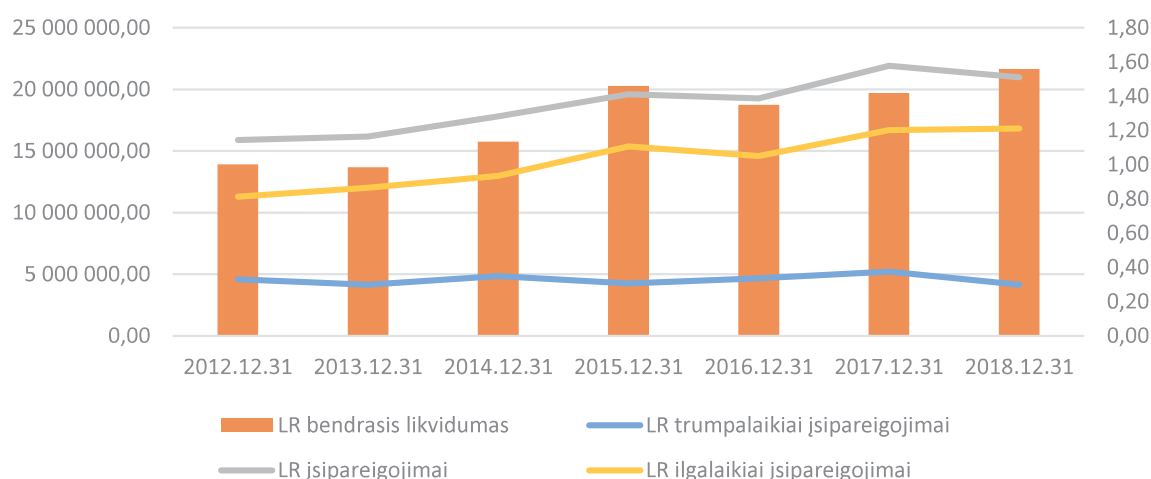
4 pav. LR gautinų sumų dinamika ir apyvartumas 2012-2018 metais

Ne tokį efektyvų valstybės pajamų surinkimą įrodo ir tai, kad didėja ne tik gautinų sumų bendrai apyvartumas, tačiau ir gautinų mokesčių bei socialinių įmokų apyvartumas, kuris 2012 m. sudarė 27 dienas, kai tuo tarpu 2018 m. - 45 d. (žr. 5 pav.).

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

5 pav. LR gautinų mokesčių ir socialinių įmokų dinamika ir apyvartumas 2012-2018 metais

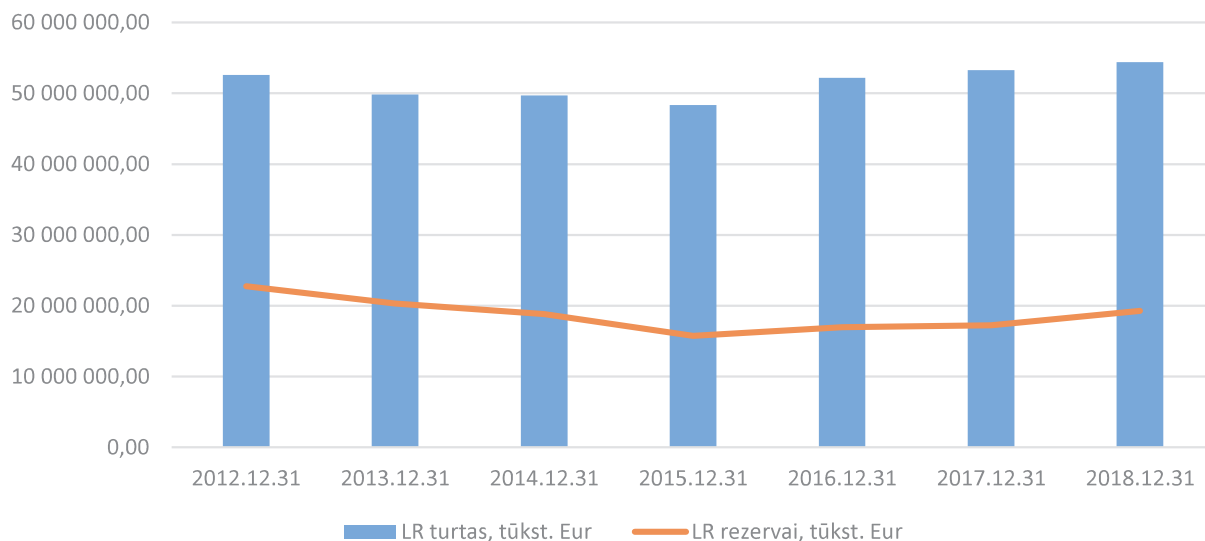
Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

6 pav. LR bendrasis likvidumas įsipareigojimų kontekste 2012-2018 metais

Kaip matoma aukščiau pateiktame grafike (žr. 6 pav.) valstybės įsipareigojimai augo sistemingai nuo 2012, kuomet jie sudarė 15 898 963,35 tūkst. iki 2018 metų, kuomet padidėjo iki 20 981 446,48 tūkst. Eur. Valstybės įsipareigojimus išanalizavus struktūriškai, ilgalaikių ir trumpalaikių skolų dalis pasyvuose išliko panaši, o trumpalaikių skolų suma 7 metų laikotarpyje išliko viename lygyje ir neviršijo 5 201 557,81 tūkst. Eur. Nors įsipareigojimai nuolat augo, valstybės bendrasis likvidumas išliko panašiam lygyje. Mažiausias valstybės likvidumas buvo fiksuojamas 2013 m., kuomet jis sudarė 0,99, nors trumpalaikiai įsipareigojimai taip pat buvo mažiausi ir sudarė 4 143 157,92 tūkst. Eur, o didžiausias valstybės likvidumas fiksuotas 2018 m., kuomet jis sudarė 1,56, trumpalaikėms skoloms sudarant 4 143 300,62 tūkst. Eur sumą, t.y., esant panašiam lygyje kaip ir 2013 m. Taigi, galima daryti prielaidą, kad valstybės likvidumas ir skolų valdymo politika yra dinamiška ir sveika, kadangi skolinamasi yra sistemingai, įsipareigojimai nėra staigiai kintantys ir išbalansuojantys likvidumo rodiklius. 2018.12.31 duomenimis Lietuvos trumpalaikės skolos sudarė 4 143 300,62 tūkst. Eur, trumpalaikis turtas, naudojamas veiklai palaikyti – 6 459 141,31 tūkst. Eur, tad, galima daryti prielaidą, jog valstybė turi apie 2 315 840,69 tūkst. Eur laisvo apyvartinio kapitalo, kurį gali naudoti krizės padarinių šalinimui, tačiau, reikia neatmesti fakto, kad krizės metu sumažėtų valstybės pajamos ir išaugtų gautinų sumų apyvartumas, kadangi daugelis verslų ir/ar gyventojų susidurtų su likvidumo ir nemokumo problemomis. Dėl šios priežasties, yra svarbu įsivertinti ir valstybės rezervus, kurie bus naudojami COVID-19 sukulto ekonomikos nuosmukio laikotarpiu, suteikiant likvidumo įmonėms bei skatinant ekonomiką.

Analizuojant valstybės rezervų ir turto pokyčius (žr. 7 pav.), valstybės rezervai yra priklausomi nuo valstybės turto ir kinta panašia tendencija, tačiau yra pastebima, kad 2012-2015 m. valstybės rezervai mažėjo vidutiniškai po 7,2 – 16,2 proc. kasmet iki kol pasiekė 15 769 068,22 tūkst. Eur sumą 2015 m., nors tai sudarė net 43,2 proc. viso valstybės turto. Nuo 2016 m. iki 2018 m. rezervai augo

vidutiniškai po 7 proc. kasmet ir 2018 m. sudarė jau 19 288 969,07 tūkst. Eur, t.y., 35 proc. viso valstybės valdomo turto.

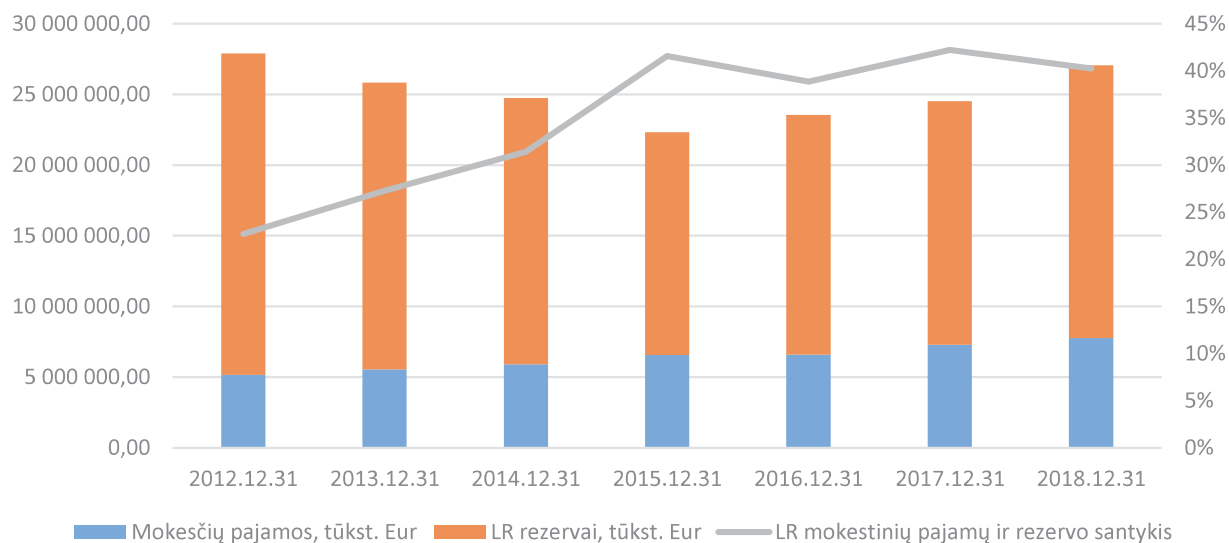

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

7 pav. LR rezervų ir turto dinamika 2012-2018 metais

Analizuojant valstybės atsparumą biudžeto duobėms, t.y., kaip valstybė gebėjimą palaikyti ekonomiką bei vykdyti savo įsipareigojimus, yra tikslinga suvokti pagrindinių valstybės pajamų, t.y., mokesčių pajamų ir rezervo santykį, kadangi sumažėjus valstybės pajamoms, pvz., krizės laikotarpiu nesurinkus pakankamai mokesčių į biudžetą, būtų naudojamos rezervo lėšos. Analizuojant 2012-2018 m. rezervų ir mokesčių pajamų santykį, galima teigti, kad nors surenkamų mokesčių pajamų dydis nuolat auga, tačiau pajamų ir rezervo santykis taip pat didėja. O tai lemia, kad valstybė būtų mažiau atspari tuo atveju, jeigu vidutiniu-ilguoju laikotarpiu valstybė susidurtų su mokesčių pajamų surinkimo problemomis, pvz., krizės akivaizdoje, kadangi rezervai būtų jautresni pajamų mažėjimui. Jeigu valstybės pajamos sumažėtų bent 10 proc., t.y., sudarytų apie 6 986 510,33 tūkst. Eur, valstybė susidurtų su tokios pat apimties pagrindinės veiklos deficitu, kuris, remiantis 2018.12.31 duomenimis, padidėtų iki 1 175 419,98 tūkst. Eur, kuris dalinai galėtų būti dengiamas iš valstybės rezervo, tačiau, pinigų prasme, valstybės 2018.12.31 pinigų ir jų ekvivalentų suma sudaro 2 624 847,07 tūkst. Eur, tad 10 proc. pajamų sumažėjimas reikštų apie 6 proc. sumažėjusį valstybės rezervų ir 44,78 proc. sumažėjusį pinigų kiekį valstybės aparato palaikymui. Tad, norint išlaikyti valstybės likvidumą, darant prielaidą, kad asignavimai nekis, valstybė būtų priversta skolintis papildomai apie 1 175 419,98 tūkst. Eur, kas sudaro 15 proc. metinių valstybės pajamų. Žinoma, reikia įvertinti ir tai, kad valstybės pajamos kriziniu laikotarpiu, tikėtina, bus mažesnės nei anksčiau, arba bent jau gautinų sumų apyvartumas bus ilgesnis, tad skolinimasis yra neišvengiamas, kadangi nėra aišku, kokį laikotarpį valstybė bus paveikta

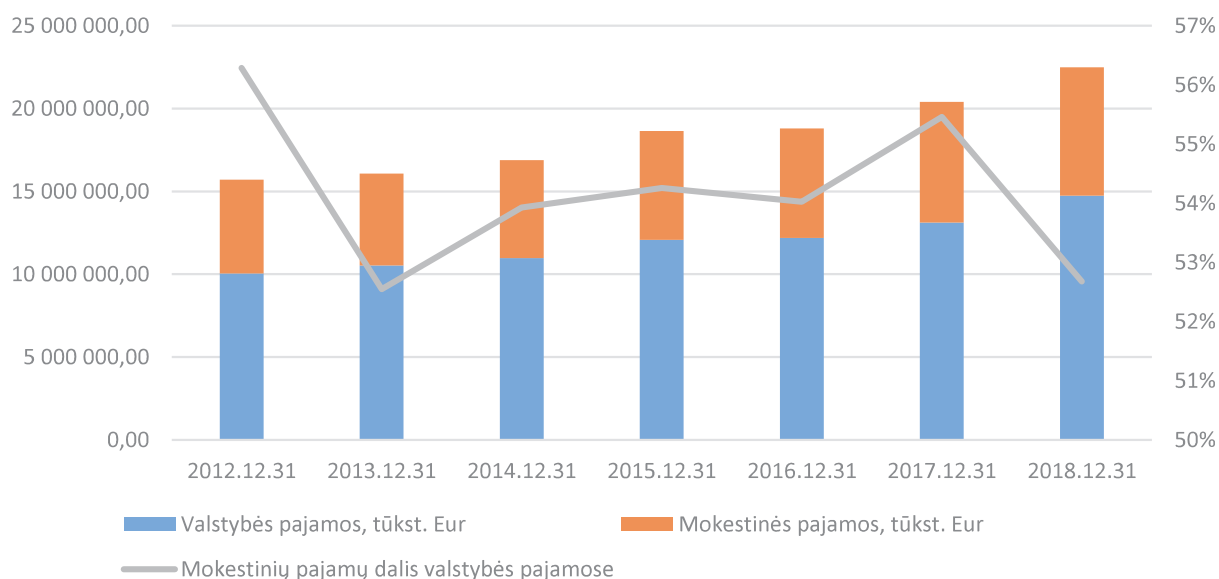
pandemijos tiek vidinių faktorių (vidaus vartojimu ir pan.), tiek išorinių faktorių (eksporto apimtims, sulėtėjusiomis užsienio investicijomis ir pan.).

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

8 pav. LR mokesčių pajamų ir rezervų santykis 2012-2018 metais

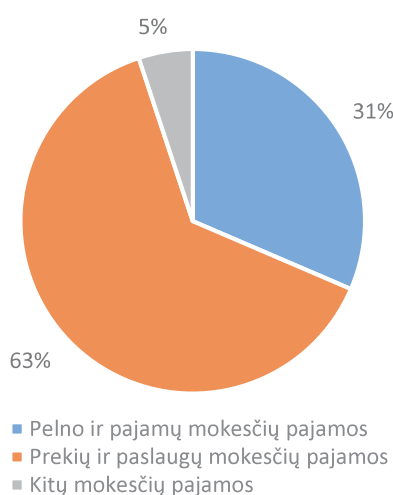
Žemiau pateiktame paveiksle galima matyti valstybės gaunamų pajamų augimo dinamiką tiriamuoju 2012-2018 metų laikotarpiu (žr. 9 pav.). Kaip matoma, 2012 metais valstybės pajamos sudarė 10 053 319,88 tūkst. Eur ir nuo to laiko didėjo kasmet iki 14 736 661,76 tūkst. Eur 2018 m., t.y., turi tendenciją didėti. Kaip ir buvo nagrinėta moksliniuose darbuose, didžiąją dalį valstybės pajamų sudaro mokesčių pajamos, kurios dalis visose pajamose nuolat kinta, priklausomai nuo finansavimo iš ES ir kitų fondų bei kitų pajamų dydžio, tačiau svyruoja tarp 52-57 proc. visose pajamose.

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

9 pav. LR mokesčių pajamų dalis pajamose 2012-2018 metais

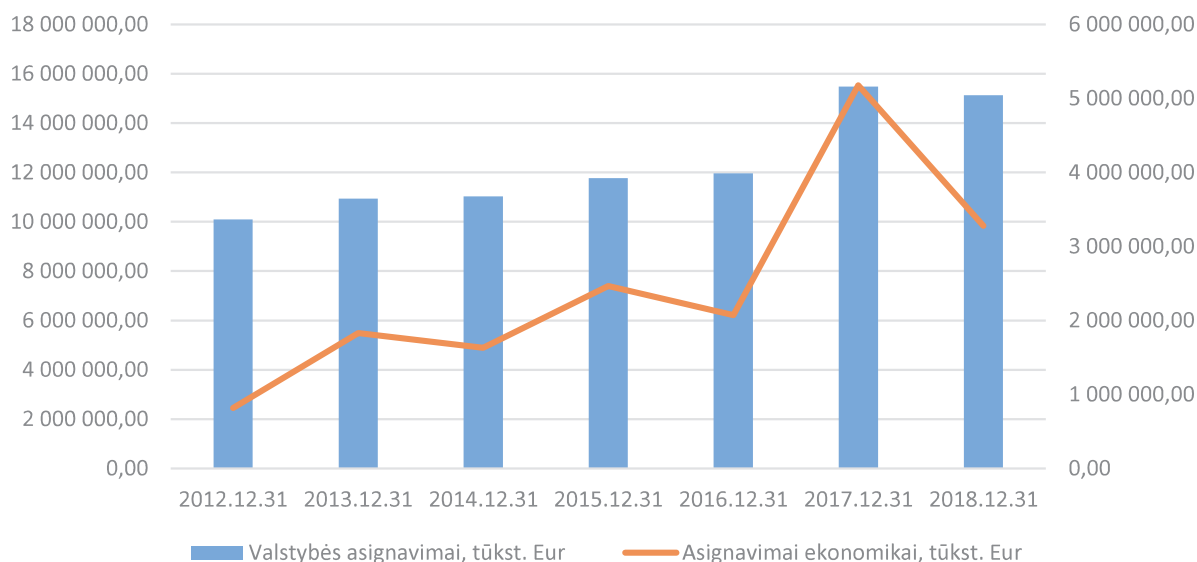
Siekiant išsiaiškinti, koks mokestinių pajamų tipas sudaro didžiausią valstybės mokestinių pajamų koncentraciją, yra apskaičiuota, kokios mokesčių kategorijos mokesčių yra surinkta per visą analizuojamąjį laikotarpį 2012-2018 m. Analizuojant valstybės mokestinių pajamų lyginamąjį svorį, 2012-2018 metais didžiausią valstybės mokestinių pajamų dalį sudarė prekių ir paslaugų mokesčių pajamos, kurios yra priklausomos nuo vartojimo (žr. 10 pav.). Todėl, mažėjant vartojimui, pvz., suprastėjus ekonominei situacijai, šių pajamų surinkimas lemtų ir žymiai mažesnes valstybės mokestines pajamas. Tokiu atveju vyriausybei tektų arba mažinti išlaidas, kad užtaisytų biudžeto skyles, t.y., taupyti, kas vestų prie dar didesnės recesijos, arba didinti išlaidas ir skolinimąsi, kad skatinti ekonomiką, tačiau tai išbalansuotų valstybės finansus, kadangi deficitas trumpuoju laikotarpiu padidėtų ir valstybei reiktų didesnių pajamų palūkanų mokėjimui ir paskolų grąžinimui.

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

10 pav. Mokesčių lyginamieji svoriai LR mokestinių pajamų struktūroje 2012-2018 metais

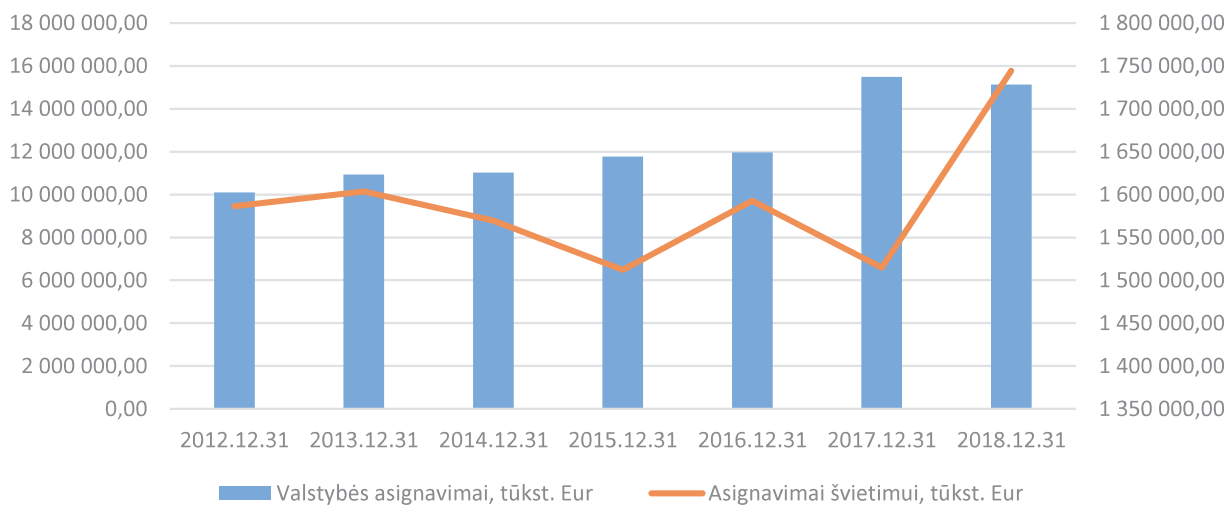
Kalbant apie išlaidas ekonomikai, kaip matome 11 pav., išlaidos ekonomikai yra didinamos kas dvejus metus, nors bendra tendencija rodo, kad 2012 – 2018 metai išlaidos ekonomikai išaugo šiek tiek daugiau nei keturis kartus ir 2018 m. sudarė 3 280 509,39 tūkst. Eur, kai 2012 m. sudarė tik 817 164,38 tūkst. Eur. Procentiškai, valstybės išlaidos ekonomikai sudarė vis didesnę dalį išlaidose: 2012 m. vyriausybė ekonomikai skyrė vos 8 proc., kai 2018 m. išlaidos ekonomikai sudarė jau 22 proc. visų išlaidų. Didžiausia proporcija buvo fiksuota 2017 m., kuomet išlaidos sudarė net 33 proc. visų išlaidų.

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

11 pav. LR asignavimai ekonomikai valstybės išlaidose 2012-2018 metais

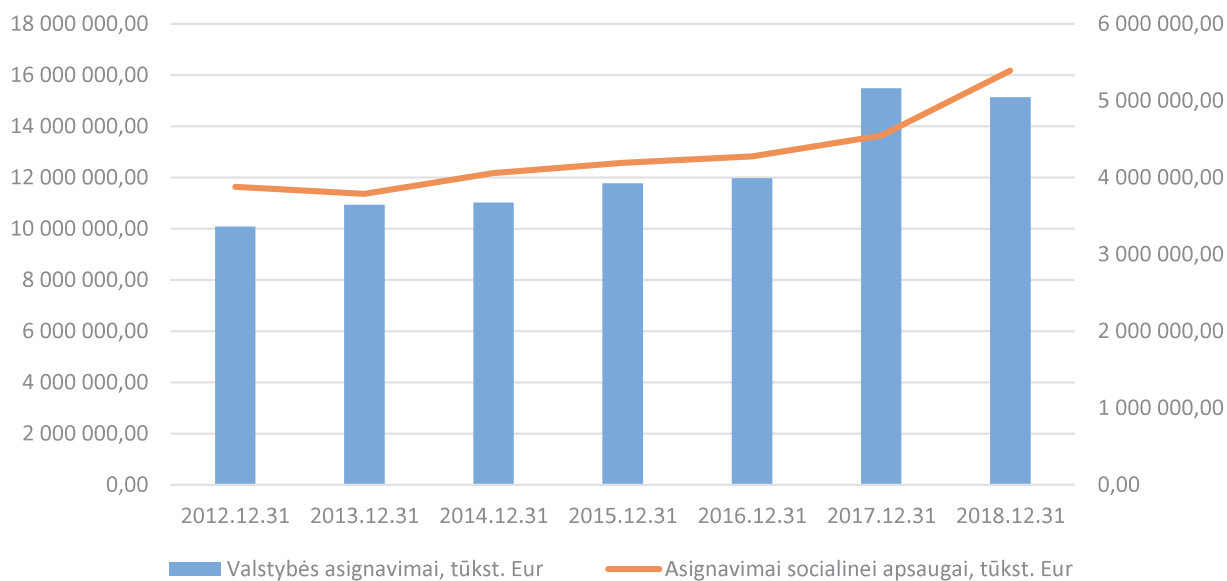
Žemiau pateiktame paveikslėlyje yra pateikta išlaidų švietimui tendencija 2012-2018 metais (žr. 12 pav.). Nors 2012 metais išlaidos švietimui buvo žymiai didesnės nei išlaidos ekonomikai, tačiau nėra pastebima ryški augimo tendencija 2012 – 2018 m., kadangi 2012 – 2015 m. išlaidos švietimui sumažėjo nuo 1 586 519,93 tūkst. Eur iki 1 512 136,94 tūkst. Eur, arba 4,68 proc. per trejus metus. Staigesnis šuolis yra matomas 2018 m., kuomet išlaidos sudarė 1 744 397,99 tūkst. Eur ir buvo 15,16 proc. didesnės nei 2017 m. arba 9,95 proc. didesnės nei 2012 m., tačiau sumine išraiška yra sąlyginai nedidelės ir tiriamuoju laikotarpiu sudarė ne daugiau kaip 16 proc. visų valstybės asignavimų. Taigi, vienos produktyviausių išlaidų, kurios kurtų pridėtinę vertę vidutiniu – ilguoju laikotarpiu, LR yra didnamos itin mažais tempais ir sudaro ne itin didelę dalį valstybės išlaidų struktūroje.

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

12 pav. LR asignavimai švietimui valstybės išlaidose 2012-2018 metais

Nerimą kelianti tendencija yra matoma asignavimuose socialinei apsaugai, kadangi nuo pat 2012 m. iki 2018 m. asignavimai nuosekliai didėja ir sudaro didžiausią dalį valstybės išlaidų struktūroje. Socialinės apsaugos išlaidos 2012 m. sudarė 3 877 991,95 tūkst. Eur ir didėjo vidutiniškai po 6 proc. kasmet iki 5 390 630,90 tūkst. Eur 2018 m. Nežymus 2 proc. mažėjimas buvo fiksuotas tik 2013 m., kuomet išlaidos socialinei apsaugai sumažėjo 89 148,11 tūkst. Eur, tačiau 2014 m. išaugo 7 proc. ir sudarė jau 4 059 013,57 tūkst. Eur.

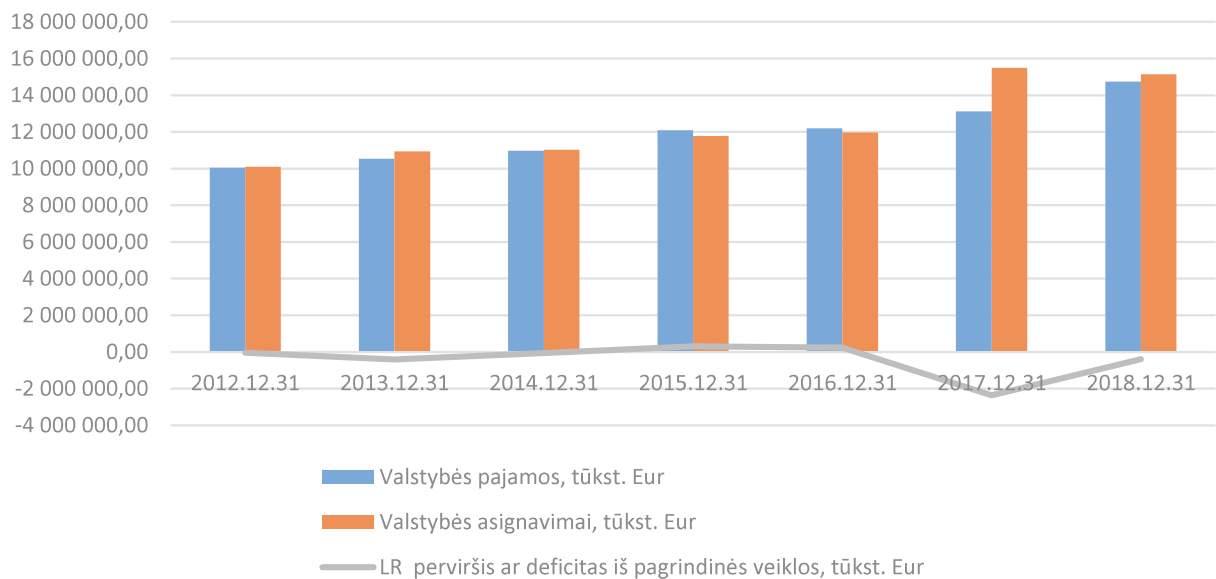
Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

13 pav. LR asignavimai socialinei apsaugai valstybės išlaidose 2012-2018 metais

Kaip ir buvo minėta anksčiau, išlaidos socialinei apsaugai, nors ir remia mažiausias pajamas gaunančius gyventojus, tačiau išlaidos šiai paskirčiai nesukuria pridėtinės vertės valstybei, kadangi socialinės išmokos, pašalpos ir pan. yra asignuojamos iš mokestinių pajamų. Vadinasi, esant recesijai, kuomet, tikėtina, sumažėtų mokestinių pajamų surinkimas LR ir padidėtų nedarbas, išlaidos socialinei apsaugai išaugtų dar labiau, kas vėl gi vestų prie biudžeto disbalanso ir didesnio deficito, kuris turėtų arba būti dengiamas iš rezervo, arba skolintomis lėšomis, tačiau, skolintų lėšų palūkanų mokėjimus apsunkintų sumažėjusios valstybės pajamos. Tokiu atveju, vyriausybė arba priversta didinti tam tikrus mokesčius, pvz., pridėtinės vertės mokestį, kad pajamos būtų pakankamos palūkanų mokėjimams ir biudžeto duobių užglaistymams, arba karpyti išlaidas, kaip idant pensijas ir pan. Tikėtina, kad COVID-19 ekonominio nuosmukio laikotarpiu, nedarbas valstybėje padidės, tad valstybės išlaidos socialinei apsaugai (nedarbo išmokoms bei kitoms išmokoms) taip pat išaugs trumpuoju laikotarpiu. Tokiu atveju, valstybė, siekiant išlaikyti ekonomiką ir skatinti jos augimą, turėtų didinti išlaidas ne tik socialinei apsaugai, bet ir infrastruktūrai bei ekonomikai, kad būtų didinamas užimtumas darbo rinkoje. Kadangi

valstybės rezervų likvidumas pinigų prasme, nėra didelis, valstybė būtų priversta didinti įsipareigojimus. Tokiu atveju, jeigu valstybės pajamos būtų sumažėjusios 10 proc. ir sudarytų 6 986 510,33 tūkst. Eur, o asignavimai ekonomikai ir socialinei apsaugai būtų padidinti bent 5 proc., valstybės bendri asignavimai išaugtų 2,86 proc., o deficitas iš pagrindinės veiklos padidėtų net 5,78 karto ir sudarytų 2 306 364,25 tūkst. Eur, o tai yra 87,87 proc. visų valstybės pinigų ir jų ekvivalentų ir 11,96 proc. rezervų, tad skolinimasis, krizės laikotarpiu yra neišvengiamas, norint išlaikyti stabilią ekonomiką. Taip pat, nėra žinoma, kiek išaugs valstybės išlaidos sveikatos apsaugai, kadangi būtinos apsaugos priemonės bei medicininiai aparatai yra perkami iš valstybės lėšų, tad faktinės išlaidos galėtų būti žymiai didesnės nei planuota.

Kalbant apie valstybės deficitą, žinoma, jis yra priklausomas nuo vykdomos fiskalinės politikos pobūdžio, ar yra vykdoma ekspansinė politika, ar išlaidos kaip tik yra mažinamos, idant pažaboti per staigų ekonomikos augimą, tačiau yra matoma, kad 2014 – 2016 m. valstybės deficitas iš pagrindinės veiklos mažėjo, nors tiek valstybės pajamų, tiek asignavimų sumos taip pat buvo didėjančios (žr. 14 pav.). 2016 m. valstybės perteklius iš pagrindinės veiklos sudarė 234 747,63 tūkst. Eur. 2017 ir 2018 m. valstybės finansiniai metai vėl buvo deficitiniai, tačiau 2015 ir 2016 m. perteklius leido padidinti valstybės rezervus (žr. 8 pav.).

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

14 pav. LR veiklos rezultato dinamika 2012-2018 metais

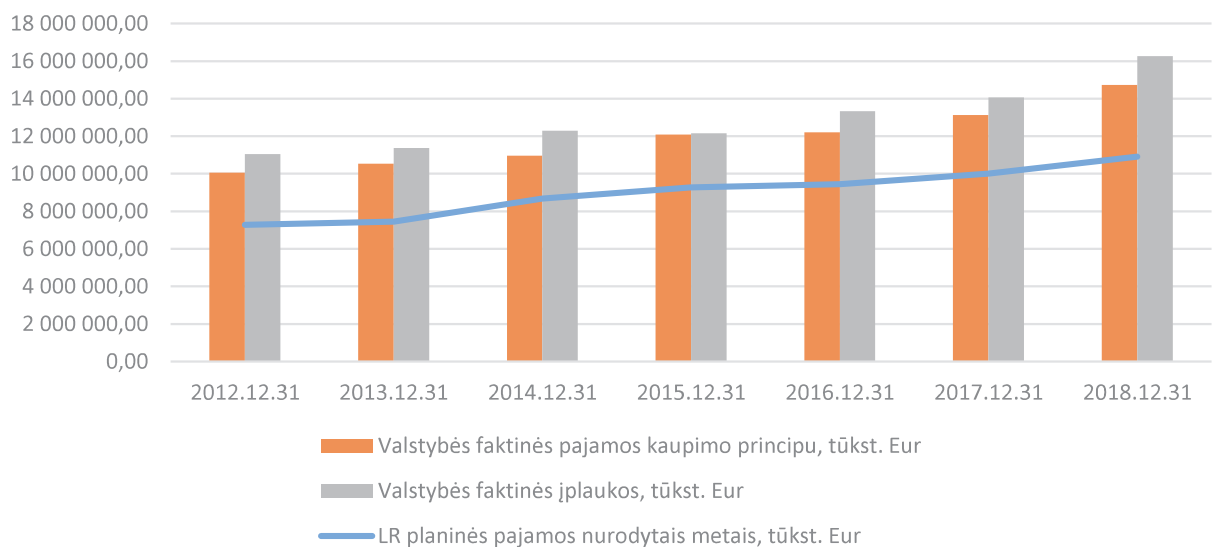
3.2. Biudžeto vykdymo vertinimą atskleidžiančių rodiklių analizė

Šiame skyriuje yra analizuojama tai, kaip efektyviai yra surenkamos valstybės pajamos ir skirstomos išlaidos. Tokio tipo analizei pasitarnauja pinigų srautų ataskaitos interpretavimas, lyginant

ją su LR veiklos ataskaita bei planuojamu biudžetu, kuris ateinantiems metams yra tvirtinamas LR Seimo einamųjų metų trečiąjį ketvirtį.

Atlikus veiklos, pinigų srautų ataskaitų ir planinio biudžeto analizę (žr. 15 pav.), galima matyti, kad 2018 m. valstybė kaupimo principu faktiškai gavo 14 736 661,76 tūkst. Eur pajamų, kas sudarė 135 proc. planuotų biudžeto pajamų tais metais. Vadinas, valstybė į apskaitą įtraukė 1,3 karto daugiau pajamų negu buvo suplanuota. Nors dalis šių lėšų ir nebuvo gauta (analizės duomenys parodė, kad 2018 m. gautinų sumų apyvartumas sudarė 76 d.), tačiau valstybė iš mokesčių mokėtojų, ES ir kitų fondų, gavo daugiau lėšų negu buvo patvirtinta Seime 2017 m. pabaigoje. Analizuojant pinigų srautų ataskaitą, buvo pastebėta, kad faktiškai gautos įplaukos 2018 m. buvo net 149 proc. didesnės nei patvirtinta valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu. Didžiausias atotrūkis tarp planinių ir faktinių pajamų kaupimo principu buvo fiksuotas 2013 m., kuomet valstybė gavo 3 091 152,82 tūkst. Eur, arba 142 proc., daugiau pajamų nei planuota, o įplaukos buvo net 3 937 411 tūkst. Eur, arba 153 proc. didesnės nei planuotos pajamos. Tokio atotrūkio tendencija yra pastebima visą analizuojamą laikotarpį nuo pat 2012 iki 2018 metų. Taip pat, garfike pavaizduoti duomenys, kad valstybės įplaukos viršija tiek praeito, tiek ataskaitinio laikotarpio pajamas, įrodo tai, kad valstybė pajamas ir gautinas sumas surenka efektyviai, nepaisant ilgėjančio debitorinio įsiskolinimo apyvartumo, kuris buvo nagrinėtas anksčiau.

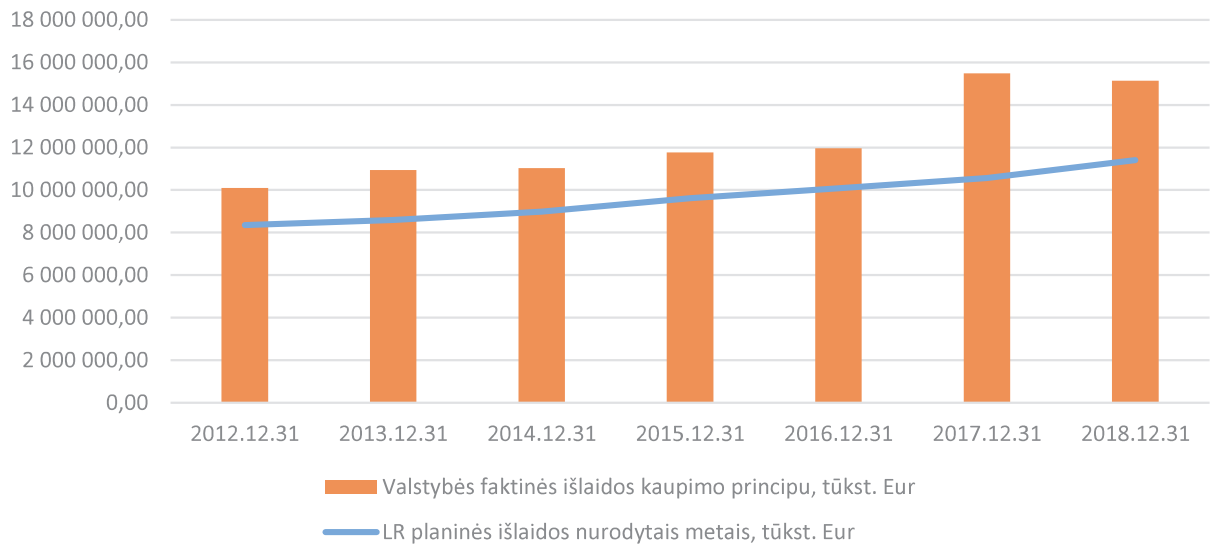

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

15 pav. LR faktinių pajamų vykdymo dinamika 2012-2018 metais

Taigi, kaip rodo dinamikos analizė, valstybės faktinės pajamos smarkiai viršija planuotas pajamas, tvirtinant LR biudžetą, kas rodo, kad pinigų prasme biudžetą papildė gerokai daugiau pajamų nei planuojama, tačiau yra svarbu išanalizuoti ir antrą veiklos ataskaitos dalį, t.y., asignavimus. Jeigu valstybė surenka daugiau pajamų nei planuoja, yra tikėtina, kad faktinės valstybės išlaidos taip pat bus

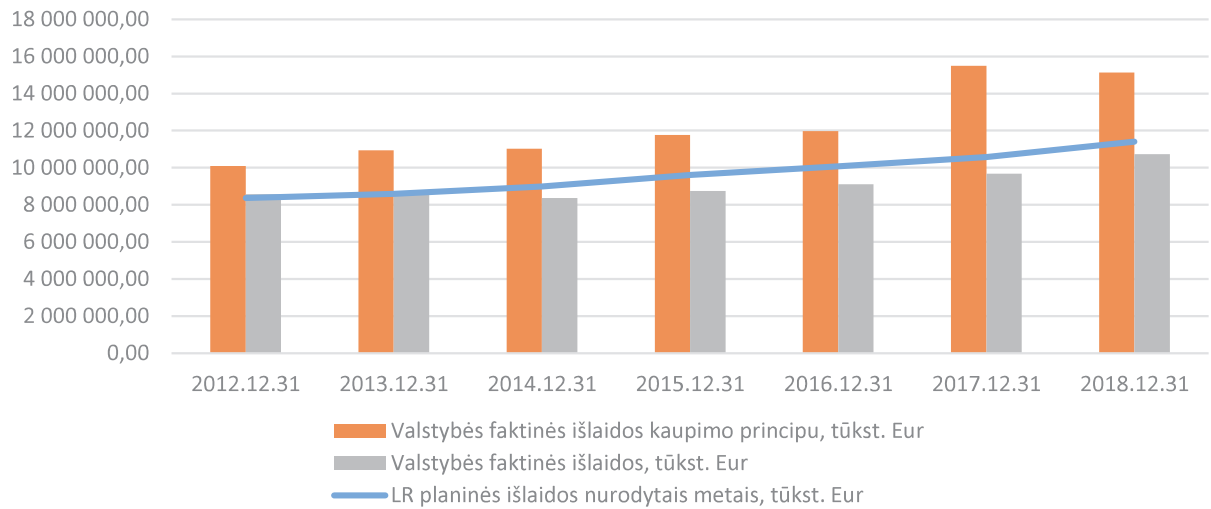
didesnės nei planuota. Žemiau esančiame paveikslėlyje pateikta informacija įrodo teiginį, kad faktinės išlaidos viršija planuotus asignavimus (žr. 16 pav.), kadangi 2012 – 2018 m. faktinių asignavimų suma planines išlaidas viršijo vidutiniškai 127 proc. kasmet. Didžiausias atotrūkis fiksuotas 2017 m., kuomet valstybė išleido 4 919 524,77 tūkst. Eur, arba 147 proc. daugiau nei buvo planuota. Mažiausias atotrūkis matomas 2016 m., kai atotrūkis sudarė 1 891 335,68 tūkst. Eur arba 119 proc.

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

16 pav. LR išlaidų vykdymo dinamika 2012-2018 metais

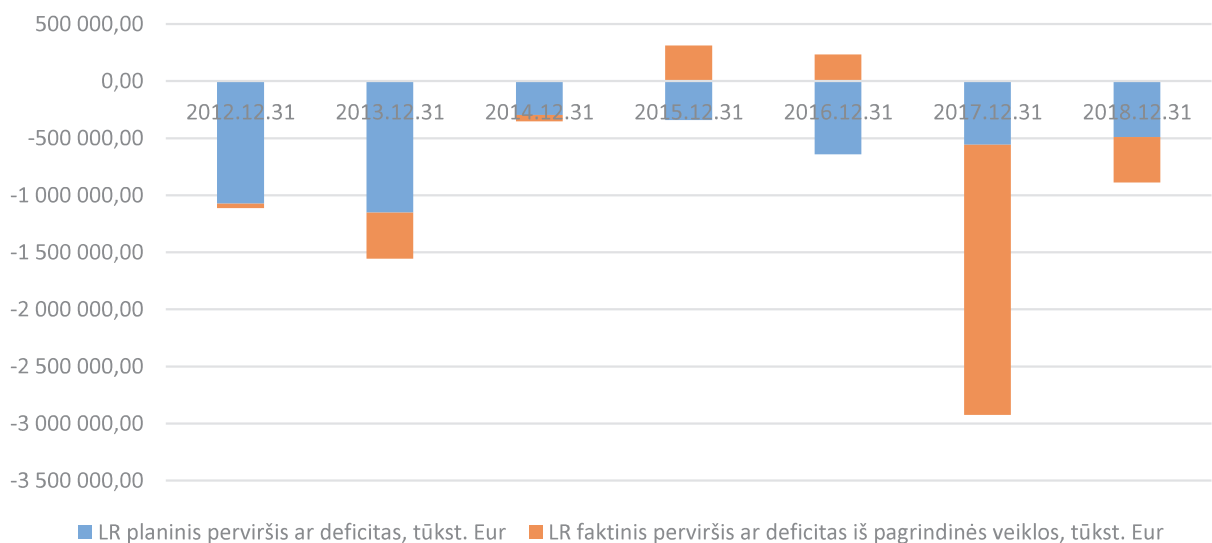
Prie analizuojamos ataskaitos pridėjus pinigų srautų ataskaitos statistinius duomenis, buvo pastebėta, kad faktinės išlaidos nuo 2014 m. yra vykdomos ne pagal planą, kuomet išlaidos sudarė tik 93 proc. to, kas buvo patvirtinta biudžeto įstatymu. Tokia vykdymo tendencija yra pastebima iki pat 2018 m., kuomet išlaidos sudarė tik 94 proc. patvirtinto biudžeto ir siekė 10 722 186,91 tūkst. Eur. Didžiausias atotrūkis yra matomas 2016 m., kai išlaidos sudarė viso labo 90 proc. patvirtintų asignavimų. Faktinės išlaidos viršijo planuotas tik 2012 ir 2013 m., kuomet jos atitinkamai sudarė 8 569 491,04 tūkst. Eur, arba 103 proc. plano, bei 8 553 813,91 tūkst. Eur, arba 100 proc. plano.

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

17 pav. LR faktinių išlaidų vykdymo dinamika 2012-2018 metais

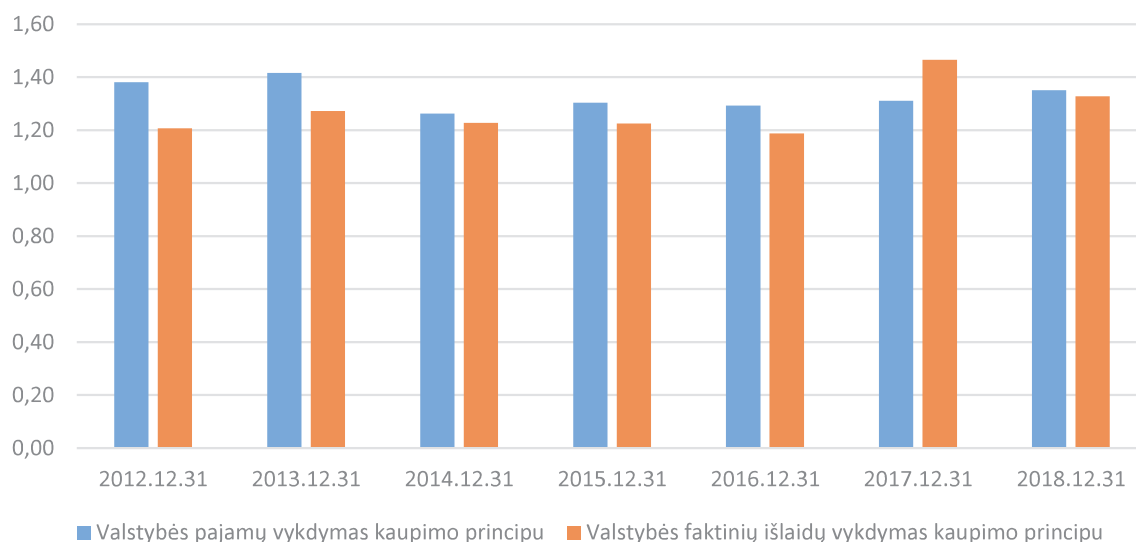
Kadangi jau yra išanalizuota, kaip faktiškai yra vykdomas valstybės biudžetas, yra prasminga sugretinti planuotą ir faktinį valstybės biudžetą pagal veiklos ataskaitos duomenis. Žemiau pateiktame paveikslėlyje (žr. 18 pav.) yra atvaizduotas planuotas ir faktinis biudžeto vykdymas atskaitiniu laikotarpiu. Išanalizavus statistinius duomenis, galima pastebėti, kad valstybės 2013 – 2014 m. laikotarpio faktinis deficitas iš pagrindinės veiklos buvo mažesnis nei planuota, o 2015 m. buvo sugeneruotas 312 258,79 tūkst. Eur perteklius, kuomet buvo planuotas 342 424 tūkst. Eur deficitas. 2016 m. faktiniai rezultatai buvo dar pozityvesni, kadangi buvo sugeneruotas 234 258,79 tūkst. Eur perteklius, kai buvo planuota sugeneruoti 640 288 tūkst. Eur deficitą.

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

18 pav. LR planinio ir faktinio pertekliaus (deficito) vykdymas 2012-2018 metais

Analizuojant biudžeto plano vykdymą (žr. 19 pav.), yra pastebima, kad visu tiriamuoju septynerių metų laikotarpiu valstybės gavo daugiau pajamų ir patyrė daugiau išlaidų negu buvo planuota. Biudžeto vykdymo koeficientas visais laikotarpiais viršijo 1. Didžiausias pajamų plano vykdymo koeficientas buvo fiksuotas 2013 m., kuomet jis sudarė 1,42, mažiausias – 2014 m., kuomet sudarė 1,26. Kalbant apie išlaidų vykdymą, faktinės išlaidos visus laikotarpius viršijo planuotas biudžeto išlaidas. Didžiausias nuokrypis fiksuotas 2017 m., kuomet išlaidų planas buvo viršytas ir koeficientas sudarė 1,47. Analizuojant duomenis, galima daryti išvadą, kad valstybės pajamų surinkimas yra valdomas efektyviai, kadangi yra gaunama daugiau pajamų nei buvo suplanuota, tačiau valstybės valdymo organai gana prastai identifikuoja ekonomikos tendencijas, dėl ko biudžetas nebūna tikslus ir efektyvus, t.y., tiksliau apskaičiavus būsimas pajamas, būtų galima padidinti produktyvias valstybės išlaidas.

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

19 pav. LR pajamų-išlaidų plano vykdymas 2012-2018 metais

Taigi, atlikus valstybės finansinių rodiklių analizę pagal tyrimo metodiką, galima teigti, kad valstybės ilgalaikis turtas išlieka stabilus ir auga nedideliais tempais, tačiau trumpalaikio turto dalis aktyvuose, nors ir su nuokrypiais, tendencingai auga. Atlikus 2012-2018 m. rezervų ir mokesčių pajamų santykio analizę, galima teigti, kad valstybės surenkamų pajamų dydis auga, tačiau atotūkis tarp pajamų ir rezervų mažėja, kas lemia, kad valstybė yra mažiau atspari krizės laikotarpiu. Kartu su mokesčių pajamų didėjimu, yra pastebima gautinų mokesčių ir socialinių įmokų ir apyvartumo didėjimo tendencija. Pajamų-išlaidų analizė parodė, kad asignavimai ekonomikai sudaro vieną iš svarbiausių dalių išlaidose, priešingai nei išlaidos švietimui, kurios sudaro itin nedidelę dalį asignavimų. Neproduktyvios išlaidos socialinei apsaugai ir rūpybai vis dar sudaro didžiąją dalį

valstybės išlaidose ir nuolat didėja. Valstybės pajamoms sumažėjus bent 10 proc., o asignavimus socialinei apsaugai bei ekonomikai padidinus bent 5 proc., valstybės biudžeto deficitas išaugtų apie 5,78, kas sudaro beveik 90 proc. valstybės pinigų ir jų ekvivalentų bei beveik 12 proc. valstybės rezervų, tad skolinimasis krizės metu yra neišvengiamas ir gali svyruoti nuo 1 000 000 iki 3 000 000 tūkst. Eur, tačiau skolinimosi poreikis auga su kiekviena pandemijos diena, kadangi yra prarandamos darbo vietos, mažėja įmonių likvidumas ir pan. Karantino švelninimo etapai, tikėtina, po truputį atgaivins ekonomiką, tačiau nėra žinoma, kokia bus visuomenės reakcija, kokio dydžio bus vidaus vartojimas, eksportas bei užsienio investicijos, kas priklauso nuo kitų valstybių karantino laikotarpio ilgumo, jo pasekmių bei ekonomikos. Biudžeto plano vykdymo analizė atskleidė, kad valstybė surenka ir išleidžia daugiau pinigų nei yra planuojama, kas perša išvadą, kad valstybė neefektyviai planuoja surenkamas pajamas, kurias būtų galima iš anksto paskirstyti produktyvioms išlaidoms.

IŠVADOS

1. Valstybės biudžetas yra tvirtinamas kiekvienais metais, einamųjų metų trečiąjį ketvirtį, pats biudžetavimas yra nenutrūkstamas procesas, kurio eiga yra suskirstyta į tris pagrindinius etapus – biudžeto planavimą, vykdymą ir kontrolę. Biudžeto ir kontrolė ir veiklos ataskaitų analizė yra būtina, norint užtikrinti efektyvų valstybės lėšų paskirstymą ateityje, siekiant finansinio stabilumo ir darnaus ekonomikos vystymosi. Siekiant skaidrumo bei duomenų patikimumo, nuo nepriklausomybės atkūrimo iki 2012 m. Lietuvos finansų sistema buvo nuolat pertvarkoma. 2005 m. buvo nuspręsta nebetaikyti pinigų apskaitos principo, kadangi šis principas neatspindėjo tikrosios finansinės valstybės būklės ir veiklos rezultatų. 2004-2012 m. reformos lėmė, jog Lietuvoje nacionalinis finansinių ataskaitų rinkinys pirmą kartą buvo sudarytas 2013 m. (už 2012 m. ataskaitinį laikotarpį), todėl nėra pakankamai daug statistinių duomenų, kuriais remiantis būtų galima analizuoti valstybės finansinę būklę skirtingais ekonominės raidos etapais. Valstybės finansinės ataskaitos ir jų analitiniai rodikliai akademinėje aplinkoje yra itin mažai nagrinėti arba nagrinėti tik fragmentiškai tiek Lietuvos, tiek užsienio autorių, tačiau, išanalizavus mokslinius straipsnius, kuriuose autoriai finansinei būklei įvertinti naudojami *likvidumo, apyvartumo, pajamų-išlaidų finansiniai rodikliai*, tačiau tuo pačiu turi būti atsižvelgiama į tai, kad valstybė nėra pelno siekianti institucija ir jų visuma, tad santykiniai rodikliai, tinkantys verslo įmonėms, negali būti sugretinami su valstybės finansinių ataskaitų analitiniais rodikliais. Kad suvokti valstybės finansinę būklę, yra svarbu ne tik finansinių rodiklių visuma ir reikšmės, tačiau ir bendroji rodiklių kitimo dinamika.

2. Tyrimui atlikti yra pasitelkta vertiklioji ir horizontalioji finansinių rodiklių analizė. Pirminė duomenų analizė yra pradedama nuo duomenų rinkimo, kuriuos galima rasti Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos ruošose Nacionaliniuose finansinių ataskaitų rinkiniuose. Surinkti duomenys yra apžvelgiami dinaminėse laiko eilutėse, kurios leidžia atlikti horizontaliąją finansinių ataskaitų absoliučiuųjų bei santykinųjų rodiklių analizę, kurioje būtų matoma rodiklių dinamika nagrinėjamu 2012-2018 metų laikotarpiu. Harmonizuota ir tarptautinius apskaitos standartus atitinkančios statistinės informacijos (nacionalinių finansinių ataskaitų) duomenys yra pasiekiami tik nuo 2012 metų, kuomet Lietuvos ekonomika buvo augimo stadijoje po įvykusios 2008-2009 finansinės krizės. 2012-2018 metų finansinių ataskaitų analizė neparodo finansinių absoliučiuųjų ar santykinųjų rodiklių dinamikos skirtingais ūkio raidos etapais. Empirinis tyrimas yra atliekamas, analizuojant trumpalaikio turto, skirto valstybės reikmėms, rezervų, įsipareigojimų dinamiką ir struktūrą, gautinų sumų apyvartumo rodiklius, atliekant pajamų-išlaidų bei biudžeto plano vykdymo analizę, kuri parodo valstybės biudžeto plano vykdymo efektyvumo dinamiką tiriamuoju laikotarpiu.

3. Lietuvos Respublikos valstybės ilgalaikis turtas yra stabilus ir neturi aiškios tendencijos augti arba trauktis, tačiau trumpalaikio turto dalis aktyvuose, nors ir su nuokrypiais, tendencingai auga. Valstybės trumpalaikis turtas yra naudojamas valstybės aparatui palaikyti ir einamosioms išlaidoms

finansuoti. Analizuojant 2012-2018 m. rezervų ir mokestinių pajamų santykį, galima teigti, kad nors surenkamų mokestinių pajamų dydis nuolat auga, tačiau pajamų ir rezervo santykis taip pat didėja. O tai lemia, kad valstybė būtų mažiau atspari tuo atveju, jeigu vidutiniu-ilguoju laikotarpiu valstybė susidurtų su mokestinių pajamų surinkimo problemomis. Kartu su mokestinių pajamų didėjimu, yra pastebima tai, kad didėja ir gautinų mokesčių ir socialinių įmokų suma ir apyvartumas. Pajamų-išlaidų analizė parodė, kad valstybės išlaidos ekonomikai sudaro vieną svarbiausių dalių asignavimuose, tačiau išlaidos švietimui sudaro itin nedidelę dalį išlaidose ir neturi ryškios augimo tendencijos tiriamuoju septynerių metų laikotarpiu. Ne produktyvios išlaidos socialinei apsaugai ir rupybai vis dar sudaro didžiąją dalį valstybės asignavimuose ir nuolat didėja. Biudžeto plano vykdymo analizė atskleidė, kad valstybė surenka ir išleidžia daugiau nei yra planuojama tvirtinant valstybės biudžetą Seime, kas leidžia manyti, kad valstybė neefektyviai planuoja surenkamas pajamas, kurias būtų galima iš anksto paskirstyti produktyvioms išlaidoms, kurios šiandien dienai yra apleistos, pvz., švietimui. Dėl koronaviruso sukeltos pandemijos valstybės pajamoms sumažėjus bent 10 proc., o asignavimus socialinei apsaugai bei ekonomikai padidinus bent 5 proc., valstybės biudžeto deficitas išaugtų apie 5,78, kas sudaro beveik 90 proc. valstybės pinigų ir jų ekvivalentų bei beveik 12 proc. valstybės rezervų. Dėl šios priežasties valstybė nėra pajėgi atlaikyti ekonominius nuosmukius iš nuosavų lėšų, t.y., rezervų, tad skolinimasis krizės metu yra neišvengiamas ir gali svyruoti nuo 1 000 000 iki 3 000 000 tūkst. Eur, tačiau skolinimosi poreikis auga su kiekviena pandemijos diena, kadangi yra prarandamos darbo vietos, mažėja įmonių likvidumas ir pan. Karantino švelninimo etapai, tikėtina, po truputį atgaivins ekonomiką, tačiau nėra žinoma, kokia bus visuomenės reakcija, kokio dydžio bus vidaus vartojimas, eksportas bei užsienio investicijos, kas priklauso nuo kitų valstybių karantino laikotarpio ilgumo, jo pasekmių bei ekonomikos.

SIŪLYMAI

1. Tendencingai laikytis griežtos valstybės rezervų politikos, kuri leistų didinti rezervą, skirtą krizės sukeltų padarinių šalinimams, ypač patartina kuo didesnę valstybės rezervų dalį laikyti likvidžiu turtu, t.y., pinigais ir jų ekvivalentais, kadangi krizės laikotarpiu verslui ir gyventojams numatyta pagalba nėra galima be išorinio skolinimosi.
2. Mažinti gautinų mokesčių pajamų ir socialinių įmokų apyvartumą, kuris leistų greitesnę gautinų sumų konvertavimąsi į pinigines lėšas, kurios galėtų būti paskirstomos valstybės reikmėms.
3. Įvertinti tai, kad valstybės faktinės pajamos visuomet viršija planuotas pajamas, kurios yra tvirtinamos biudžetavimo procese, kas rodo tai, jog valstybės įvertintos ekonominės perspektyvos mokesčių surinkimo ir asignavimų atžvilgiu neatitinka fakto. Suvaldžius ir efektyvius biudžeto planavimo procesą, gaunamas lėšas galima paskirstyti valstybės apleistoms sritims, kurioms yra skiriama nedidelė asignuojamų lėšų dalis, pvz., švietimui.
4. Ekstremalių situacijų ir krizės laikotarpiu, kuomet viešieji pirkimai gali būti vykdomi supaprastinta tvarka, norint greitai reaguoti į susidariusią situaciją, reikia turėti aiškia sistemą, kaip valstybės lėšos pasiektų labiausiai nukentėjusius nuo krizės per itin trumpą laiką, nevilkinant procesų ir pinigų judėjimo biurokratija bei įstatymų pataisomis.

LITERATŪRA

Moksliniai straipsniai:

1. Barkauskas R. „Lietuvos valdžios sektoriaus skolos valdymas Europos valstybių skolų krizės kontekste“. Kauno technologijos universitetas, 2012.
2. Balvočiūtė R. „Ar socialinės išmokos mažina gyventojų skurdą? Poveikio lyginamoji analizė senosiose ir Rytų Europos šalyse“. Šiaulių universitetas, 2019.
3. Bivainis J., Butkevičius A. „Nacionalinio biudžeto išlaidų planavimas“. Vilnius: Technika, 2009. -10 p.-ISBN.
4. Bivainis J., Skačkauskienė I. Kompleksinio mokesčių sistemos vertinimo rodiklių sistema Vilniaus Gedimino technikos universitetas. Verslas: teorija ir praktika, 2009, 10 (4), p. 298307. ISSN 1822-4202
5. Černiauskas, Gediminas, Panovas, Igoris, „Lithuanian economy in 2011-2020: forecast of main macroeconomic parameters as a tool to consider sustainable development of health financing“, 2012.
6. Dzemydaitė, Giedrė, Pupkutė, Agnė, „Valstybės biudžeto formavimo principų įgyvendinimas: teisiniai ir ekonominiai aspektai“. „Socialinių mokslų studijos/Social studies“, Tiltai, 2016.
7. Freitakas, Eduardas, Mendelsonas, Tomas, „Šalies finansinio stabilumo matavimo metodai“, 2016.
8. Levišauskaitė K., G. Rūškys. Valstybės finansai. – Kaunas, VDU leidykla, 2003. – 179 p. – ISBN 9955-530-91-X.
9. Kamarauskienė, Irma, „Lietuvos viešojo sektoriaus apskaitos raidos 1990 – 2014 m. laikotarpiu ypatumai“, Vilniaus universitetas, 2014, ISSN 2351-5597.
10. Karazijienė, Žaneta, „Valstybinio sektoriaus skolinimosi poreikio interpretavimas ir nustatymas Lietuvoje“, Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos, Kauno technologijos universitetas, 2008.
11. Kellermann, K. (2007). Debt financing of public investment: On a popular misinterpretation of „the golden rule of public sector borrowing“, European Journal of Political Economy, 23, 1088-1104.
12. Kuodis, R., „Lietuvos ekonomikos transformacija 1990-2008 metais: etapai ir pagrindinės ekonominės politikos klaidas“, „Pinigų studijos“, 2008, Nr. 2.
13. Marčiulaitis, T. „Graikijos krizės ABC“, „Ekonomika“, 2012.
14. Navickas, V., Malakauskaitė, V. (2008). „Nauji makroekonominės politikos svertai: klasterių fenomenas“, Verslas: teorija ir praktika(4), pp. 245-252.
15. Navickas, V., Štuopytė, Ž., „Valstybės skolos ir biudžeto deficito įtaka šalies ekonomikai“, Kauno technologijos universitetas, 2000, ISSN 1392-0758.
16. Rakauskienė, O. L, Makauskaitė, I., „Lietuvos makroekonomikos pasiekimai ir valstybės pajamų didinimo problema“, 2004.

17. Rakauskienė O.G. Valstybės ekonominė politika. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006. – 243 p.- ISBN9955-19032-9.
18. Ruffner M. et al. La procédure budgétaire en Finlande// Revue de l'OCDE sur la gestion budgétaire, 2002, Vol. 2, No.2, 135-173 p.
19. Jakštienė, Sandra, „Užimtumą lemiančių mikroekonominių ir makroekonominių veiksnių modelis“, 2013.
20. Šamanskas, Sigitas, „Valstybinis ekonominės politikos reguliavimas kaip visuomenės socialinių – ekonominių interesų garantija, 2016.
21. Vaicekauskas, Tadas, Račickas, Evaldas, „Valstybės skolos vertinimo teoriniai ir praktiniai aspektai Europos sąjungos šalių kontekste“, 2013.
22. Zinkevičienė, Danutė, „Pajamų samprata ekonomikoje ir apskaitoje“, Lietuvos žemės ūkio universitetas, 2004.

Statistiniai duomenys:

23. 2018 m. gruodžio 31 d. nacionalinis finansinių ataskaitų rinkinys. Prieiga per internetą:
<https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/NFAR%202018.pdf>
24. 2017 m. gruodžio 31 d. nacionalinis finansinių ataskaitų rinkinys. Prieiga per internetą:
<https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/NFAR%202018-08-17%2011K-41.pdf>
25. 2016 m. gruodžio 31 d. nacionalinis finansinių ataskaitų rinkinys. Prieiga per internetą:
<https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/MNAC%202017-08-16%2011K-37.pdf>
26. 2015 m. gruodžio 31 d. nacionalinis finansinių ataskaitų rinkinys. Prieiga per internetą:
https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/LT_ver/Aktual%C5%ABs_valstyb%C4%97s_finans%C5%B3_duomenys/Nacionaliniai_finansini%C5%B3_ataskait%C5%B3_rinkiniai/MNAC_2015.pdf
27. 2014 m. gruodžio 31 d. nacionalinis finansinių ataskaitų rinkinys. Prieiga per internetą:
https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/Nac_audituotos_ataskaitos.pdf
28. 2013 m. gruodžio 31 d. nacionalinis finansinių ataskaitų rinkinys. Prieiga per internetą:
https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/Nac_audituotos_ataskaitos.pdf
29. 2012 m. gruodžio 31 d. nacionalinis finansinių ataskaitų rinkinys. Prieiga per internetą:
https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/LT_ver/Aktual%C5%ABs_valstyb%C4%97s_finans%C5%B3_duomenys/Nacionaliniai_finansini%C5%B3_ataskait%C5%B3_rinkiniai/MNAC_2012.pdf
30. Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų konsoliduotosios visumos asignavimų struktūra 2014 – 2018 metais. Prieiga per internetą:

<http://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/2018-02-09%202018%20KV%20%20asignavimu%20struktura%20ir%20grafikai.pdf>

31. Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų konsoliduotosios visumos pajamų struktūra 2014 – 2018 metais. Prieiga per internetą:

<http://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/2018-03-21%20KV%20%20pajamu.pdf>

32. Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų konsoliduotosios visumos asignavimų struktūra 2006 – 2014 metais. Prieiga per internetą:

https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/LT_ver/Aktual%C5%ABs_valstyb%C4%97s_finans%C5%B3_duomenys/FM_2014_KV_asignavimai_grafikai.pdf

33. Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų konsoliduotosios visumos pajamų struktūra 2008 – 2014 metais. Prieiga per internetą:

https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/LT_ver/Aktual%C5%ABs_valstyb%C4%97s_finans%C5%B3_duomenys/FM_14-04-10_KV_pajamu_struktura.pdf

Įstatymai ir teisės aktai:

34. Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas. Prieiga per internetą:

<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.428?faces-redirect=true>

35. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas. Prieiga per internetą:

<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.154657>

36. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo naudojimo ir disponavimo juo įstatymas Nr. VIII-729 pakeitimo įstatymas. Prieiga per internetą:

<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1521eca2b65f11e3b2cee015b961c954>

37. Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymas. Prieiga per internetą:

<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.30769>

38. Lietuvos Respublikos viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymas. Prieiga per internetą:

<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.301368?jfwid=tu0odnr6x>

Radžiūnas L. (2020). *Valstybės finansinių ataskaitų analitinių rodiklių sistemos vertinimas* (magistro baigiamasis darbas). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe yra atlikta struktūrinė-dinaminė ir laiko eilučių (vertikaliųjų ir horizontaliųjų finansinių ataskaitų) analizė bei biudžeto vykdymo vertinimą atskleidžiančių rodiklių analizė 2012-2018 metų laikotarpiu. Pirmame skyriuje, remiantis moksline literatūra ir Lietuvos Respublikos teisės aktais, yra nagrinėjami valstybės biudžeto ir finansinių ataskaitų sudarymo principai, analizuojama valstybės turto, pajamų ir išlaidų struktūra, išryškinamos valstybės skolos ir deficito finansavimo problemos, analitiniai finansinių ataskaitų rodikliai. Antrame skyriuje yra pateikiama valstybės finansinių ataskaitų analitinių rodiklių sistemos vertinimo metodologija, kurioje yra pateikiami tyrimo metu naudojami analizės metodai: struktūrinė-dinaminė ir laiko eilučių (vertikaliųjų ir horizontaliųjų finansinių ataskaitų) analizė, biudžeto vykdymo analizė. Trečiame skyriuje, remiantis sudaryta metodika, yra analizuojami valstybės turto, pajamų, išlaidų, rezervų, įsipareigojimų struktūrinė-dinaminė analizė bei valstybės gautinų sumų apyvartumo, likvidumo rodiklių, biudžeto pajamų ir išlaidų vykdymo analizė tiriamuoju 2012-2018 m. laikotarpiu. Darbo pabaigoje, remiantis atlikta analize ir gautais empirinio tyrimo rezultatais, yra pateikiamos išvados ir siūlymai.

Pagrindiniai žodžiai: valstybės finansinės ataskaitos, analitiniai rodikliai, Valstybės biudžetas, valstybės skola.

Radžiūnas L. (2020). *Assesment of analytical financial ratios system of the state's financial statements* (master thesis). Vilnius: Mykolas Romeris University

ANNOTATION

In the master thesis structural-dynamical and time-series (vertical and horizontal financial statements) analysis, budget fulfilment analysis during during the 2012 – 2018 time period are made. In the first chapter, based on the scientific litherature and Lithuania's legislations, country's budgeting and financial statements formation principles, assets, turnover and expenditures structure, liabilities and deficit financing problems, main analytical financial statement's ratios are analysed. In the second chapter, the methodology of the empirical analysis are presented: structural-dynamical and time-series (vertical and horizontal financial statements) analysis, budget fulfilment analysis. In the third chapter, based on the methodology, country's assets, turnover, expenditures, reserves, liabilities structural-dynamical analysis, turnover, liquidity ratios and budget fulfilment analysis during the 2012-2018 period is made. At the end, based on the analysis made, conclusions and recommendations are presented.

Key words: state's financial statements, analytical ratios, state's budget, government debt.

Radžiūnas L. (2020). *Valstybės finansinių ataskaitų analitinių rodiklių sistemos vertinimas* (magistro baigiamasis darbas). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

SANTRAUKA

Dabartinė globalios ekonomikos padėtis kelia klausimą, kokiomis apimtimis ir kokiomis priemonėmis valstybė reguliuoja ar gali reguliuoti savo šalies finansus, kad būtų užtikrintas stabilus ekonomikos augimas. Pastaruosius metus vykdoma skatinamoji monetarinė politika eurozonoje, didino užsienio investicija, aktyvino darbo rinką, ko pasekoje buvo sukuriamas vis didesnis vidaus bendrasis produktas. Tačiau, gana ilgai besitęsiantis pasaulinis ekonomikos augimas bei didėjantys didžiųjų pasaulio šalių prekybiniai nesutarimai vis dažniau kėlė artėjančios ekonominės krizės nuotaikas, tačiau 2020 m. pradžioje pasaulio ekonomikai smūgį sudavė beprecedentis įvykis – pasaulinė koronavirusinės infekcijos pandemija, kurios metu valstybės vaidmuo yra itin svarbus, kadangi laikinai „išjungus“ ekonomiką, tik valstybė gali sumažinti neigiamus viruso padarinius, suteikiant taip reikiamą likvidumą įmonėms, kad jos galėtų išlaikyti darbuotojus bei atsiskaityti su kreditoriais, o didinamos valstybės išlaidos ir investicijos užtikrintų ekonominį augimą krizės laikotarpiu. Dėl šios priežasties yra itin svarbi valstybės pajamų, išlaidų, skolos lygio bei rezervų kontrolė, kas ateityje leistų sumažinti valstybės nuostolius bei leistų greičiau ir efektyviau sureaguoti į ekonominį nuosmukį. Valstybės finansinių ataskaitų analitiniai rodikliai ir jų vertinimas yra itin aktuali ir reikšminga tema, idant įvertinti valstybės stabilumą ir pajėgumą atlaikyti ekonominius nuosmukius. Tyrimo objektas - Lietuvos valstybės finansinių ataskaitų analitiniai rodikliai. Magistro baigiamajame darbe iškeltas tyrimo tikslas - išanalizavus mokslinę literatūrą, parengti Lietuvos valstybės finansinių ataskaitų analitinių rodiklių sistemos vertinimo metodologiją ir ją patikrinti analizuojant Lietuvos valstybės finansines ataskaitas. Tyrimo tikslui pasiekti iškelti uždaviniai: išanalizuoti valstybės finansinių ataskaitų analitinių rodiklių sistemos vertinimo teorinius aspektus; parengti Lietuvos valstybės finansinių ataskaitų analitinių rodiklių sistemos vertinimo tyrimo metodologiją; remiantis atliktu empiriniu tyrimu įvertinti Lietuvos finansinį stabilumą. Iškeltam tyrimo tikslui ir uždaviniams pasiekti naudojami tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė; Lietuvos Respublikos teisės aktų analizė; valstybės nacionalinėse finansinėse ataskaitose pateiktų duomenų analizė; duomenų analizei susisteminti naudojami grupavimo, palyginimo ir grafinio atvaizdavimo būdai; struktūrinė – dinaminė analizė, laiko eilučių analizė; biudžeto vykdymo vertinimą atskleidžiančių rodiklių analizė. Tyrimo hipotezė - ar Lietuvos valstybės finansinė būklė yra pajėgi atlaikyti ekonominius nuosmukius? Tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kad nors valstybės finansinė būklė ir yra tvari, tačiau valstybė nėra pajėgi atlaikyti ekonominius nuosmukius iš nuosavų lėšų, t.y., rezervų, tad skolinimasis krizės metu, idant skatinti ekonomikos vystymąsi, yra neišvengiamas.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, 3 skyriai, išvados, siūlymai, anotacija, santrauka, literatūros sąrašas bei priedai. Pirmame skyriuje, remiantis moksline literatūra ir Lietuvos Respublikos teisės aktais, aprašomi teoriniai LR biudžeto ir finansinių ataskaitų sudarymo principai, pajamų, išlaidų struktūra, išryškinamas valstybės finansavimosi poreikis ir deficito problemos, analizuojami pagrindiniai valstybės finansinių ataskaitų analitiniai rodikliai. Antrame skyriuje yra pateikiama Valstybės finansinių ataskaitų analitinių rodiklių sistemos vertinimo metodologija, kurioje yra pateikti tyrimo metu naudoti analizės metodai: dinaminė-struktūrinė ir laiko eilučių (vertikaliųjų ir horizontaliųjų) finansinių ataskaitų analizė, biudžeto vykdymo analizė. Trečiame skyriuje, remiantis sudaryta metodika, yra analizuojami valstybės turto, pajamų, išlaidų, rezervų, įsipareigojimų struktūrinė-dinaminė analizė bei valstybės gautinų sumų apyvartumo, likvidumo rodiklių, biudžeto pajamų ir išlaidų vykdymo analizė tiriamuoju 2012-2018 m. laikotarpiu. Darbo pabaigoje, remiantis atlikta analize ir gautais empirinio tyrimo rezultatais, yra pateikiamos išvados ir siūlymai.

Radžiūnas L. (2020). *Assesment of analytical financial ratios system of the state's financial statements* (master thesis). Vilnius: Mykolas Romeris University

SUMMARY

During ongoing global economic situation the question arises – what measurements and tools could be implemented by government to prosper the economic growth and financial stability of the country. During past years monetary policy was implemented in the whole eurozone which lead to the growing foreign investments, lower unemployment and higher gross domestic product. However, continuous global economic boom and the trade wars against the biggest world's economies has lead to the question, when the financial crisis would start. In the beginning of 2020, the unprecedented event occurred – the corona virus pandemic. The government's actions are very important during this “shutdown” of the economies, just the government itself could reduce the negative effects of the crisis. Thus, country's income, expenditures, debt levels, reserves control is essential in order to fulfill businesses liquidity needs, and to help those citizens, which income was downsized during the crisis. Research object – Lithuania's financial statements analytical ratios. Research aim – to analyze the scientific literature; prepare the Lithuania's financial statements analytical ratios system assessment methodology; empirically analyze the Lithuania's financial stability. Research methods: scientific literature analysis; Lithuania's legislations analysis; to systemize the statistics, grouping, comparison and graphical representation methods are used, structural-dynamical and time-series analysis, budget fulfillment analysis. Research hypothesis – are the financial condition the Lithuania is capable to withstand the economic crisis? During the empirical research, it could be stated that Lithuania's financial condition is stable, however the crisis could not be conquered without the additional liabilities assumed, as the reserves are not sufficient to prosper the economic growth.

The master thesis consists of introduction, 3 chapters, conclusions, recommendations, annotation, summary, literature list and annexes. In the first chapter, based on the scientific literature and Lithuania's legislations, country's budgeting and financial statements formation principles, assets, turnover and expenditures structure, liabilities and deficit financing problems, main analytical financial statement's ratios are analysed. In the second chapter, the methodology of the empirical analysis are presented: structural-dynamical and time-series (vertical and horizontal financial statements) analysis, budget fulfillment analysis. In the third chapter, based on the methodology, country's assets, turnover, expenditures, reserves, liabilities structural-dynamical analysis, turnover, liquidity ratios and budget fulfillment analysis during the 2012-2018 period is made. At the end, based on the analysis made, conclusions and recommendations are presented.

PRIEDAI

1 PRIEDAS**VALSTYBĖS TRUMPALAIKIO IR VISO KITO TURTO, KURIS YRA NAUDOJAMAS VALSTYBĖS VEIKLAI PALAIKYTI,
DUOMENYS 2012 – 2018 METAIS**

Metai	2012.12.31	2013.12.31	2014.12.31	2015.12.31	2016.12.31	2017.12.31	2018.12.31
LR trumpalaikis turtas, tūkst. Eur	4 605 336,56	4 084 307,59	5 496 338,74	6 201 594,49	6 321 181,87	7 379 773,55	6 459 141,31
LR trumpalaikio turto pokytis	-	-11,3%	34,6%	12,8%	1,9%	16,7%	-12,5%
LR turtas, tūkst. Eur	52 617 528,94	49 818 077,11	49 691 016,85	48 337 462,26	52 201 578,32	53 269 108,80	54 397 095,04
Trumpalaikio turto dalis aktyvuose	8,8%	8,2%	11,1%	12,8%	12,1%	13,9%	11,9%

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

2 PRIEDAS**VALSTYBĖS GAUTINŲ SUMŲ IR JŲ APYVARTUMO DUOMENYS 2012 – 2018 METAIS**

Metai	2012.12.31	2013.12.31	2014.12.31	2015.12.31	2016.12.31	2017.12.31	2018.12.31
Per vienerius metus gautinos sumos, tūkst. Eur	2 153 932,71	2 183 845,22	2 109 511,99	3 125 149,91	3 542 297,88	3 452 327,25	3 070 472,13
Per vienerius metus gautinų sumų apyvartumas, dienomis	10 053 319,88	10 533 239,24	10 968 805,38	12 084 635,68	12 202 429,32	13 120 803,85	14 736 661,76
Per vienerius metus gautinų sumų apyvartumas, dienomis	78,20	75,68	70,20	94,39	105,96	96,04	76,05
Per vienerius metus gautinų sumų apyvartumas, dienomis	78,20	75,68	70,20	94,39	105,96	96,04	76,05
Gautini mokesčiai ir socialinės įmokos, tūkst. Eur	384 606,66	617 579,65	665 523,79	722 943,87	833 879,58	903 634,69	959 193,56
Mokesčių pajamos, tūkst. Eur	5 160 240,75	5 535 270,06	5 915 396,10	6 556 742,05	6 592 692,64	7 276 415,48	7 762 789,25
Gautinų mokesčių ir socialinių įmokų apyvartumas, dienomis	27	41	41	40	46	45	45

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

3 PRIEDAS**VALSTYBĖS ĮSIPAREIGOJIMAI, JŲ STRUKTŪRA, BEI VALSTYBĖS EINAMOJO (BENDROJO) LIKVIDUMO RODIKLIAI****2012 – 2018 METAIS**

Metai	2012.12.31	2013.12.31	2014.12.31	2015.12.31	2016.12.31	2017.12.31	2018.12.31
LR trumpalaikiai įsipareigojimai	4 594 822,16	4 143 157,92	4 841 981,74	4 247 901,29	4 682 418,17	5 201 557,81	4 143 300,62
LR bendrasis likvidumas	1,00	0,99	1,14	1,46	1,35	1,42	1,56
LR įsipareigojimai	15 898 963,35	16 171 720,64	17 817 523,04	19 612 157,34	19 279 741,14	21 909 362,70	20 981 446,48
LR ilgalaikiai įsipareigojimai	11 304 141,19	12 028 562,71	12 975 541,29	15 364 256,05	14 597 322,97	16 707 804,89	16 838 145,86

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

4 PRIEDAS**LR REZERVŲ IR LR MOKESTINIŲ PAJAMŲ – REZERVO SANTYKIS 2012 – 2018 METAIS**

Metai	2012.12.31	2013.12.31	2014.12.31	2015.12.31	2016.12.31	2017.12.31	2018.12.31
LR rezervai, tūkst. Eur	22 748 277,75	20 303 327,92	18 831 554,86	15 769 068,22	16 964 342,34	17 237 558,74	19 288 969,07
Mokesčių pajamos, tūkst. Eur	5 160 240,75	5 535 270,06	5 915 396,10	6 556 742,05	6 592 692,64	7 276 415,48	7 762 789,25
LR mokestinių pajamų ir rezervo santykis	23%	27%	31%	42%	39%	42%	40%

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

5 PRIEDAS

VALSTYBĖS PAJAMŲ DINAMIKA BEI STRUKTŪRA 2012 – 2018 METAIS

Metai	2012.12.31	2013.12.31	2014.12.31	2015.12.31	2016.12.31	2017.12.31	2018.12.31
Valstybės pajamos, tūkst. Eur	10 053 319,88	10 533 239,24	10 968 805,38	12 084 635,68	12 202 429,32	13 120 803,85	14 736 661,76
Mokestinės pajamos, tūkst. Eur	5 658 744,07	5 535 270,06	5 915 396,10	6 556 742,04	6 592 692,63	7 276 415,48	7 762 789,25
Pelno ir pajamų mokesčių pajamos, tūkst. Eur	1 664 284,00	1 515 211,71	1 832 799,06	2 221 622,31	2 211 321,01	2 326 516,87	2 467 251,75
Prekių ir paslaugų mokesčių pajamos, tūkst. Eur	3 292 718,31	3 805 539,10	3 832 873,10	4 067 328,69	4 117 747,16	4 670 666,76	4 970 520,50
Kitų mokesčių pajamos, tūkst. Eur	701 741,76	214 519,25	249 723,94	267 791,04	263 624,46	279 231,85	325 017,00
Mokestinių pajamų dalis valstybės pajamose	56%	53%	54%	54%	54%	55%	53%
Pelno ir pajamų mokesčių dalis mokesčių pajamose	29%	27%	31%	34%	34%	32%	32%
Prekių ir paslaugų mokesčių dalis mokesčių pajamose	58%	69%	65%	62%	62%	64%	64%
Kitų mokesčių pajamų dalis mokesčių pajamose	12%	4%	4%	4%	4%	4%	4%

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

6 PRIEDAS

VALSTYBĖS ASIGNAVIMAI IR JŲ STRUKTŪRA 2012 – 2018 METAIS

Metai	2012.12.31	2013.12.31	2014.12.31	2015.12.31	2016.12.31	2017.12.31	2018.12.31
Valstybės asignavimai, tūkst. Eur	10 091 060,95	10 937 266,53	11 024 935,96	11 772 376,88	11 967 681,68	15 488 084,77	15 135 802,82
Asignavimai ekonomikai, tūkst. Eur	817 164,38	1 829 525,43	1 630 685,90	2 464 524,41	2 070 345,18	5 176 460,37	3 280 509,39
Asignavimai švietimui, tūkst. Eur	1 586 519,93	1 603 500,05	1 569 760,50	1 512 136,94	1 592 679,62	1 514 757,24	1 744 397,99
Asignavimai socialinei apsaugai, tūkst. Eur	3 877 991,95	3 788 843,84	4 059 013,57	4 191 018,02	4 276 138,20	4 547 183,18	5 390 630,90
Asignavimų ekonomikai dalis valstybės išlaidose	8%	17%	15%	21%	17%	33%	22%
Asignavimų švietimui dalis valstybės išlaidose	16%	15%	14%	13%	13%	10%	12%
Asignavimų socialinei apsaugai valstybės išlaidose	38%	35%	37%	36%	36%	29%	36%

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

7 PRIEDAS**PAGRINDINĖS VEIKLOS REZULTATŲ (PERVIRŠIO AR DEFICITO) DINAMIKA 2012 – 2018 METAIS**

Metai	2012.12.31	2013.12.31	2014.12.31	2015.12.31	2016.12.31	2017.12.31	2018.12.31
LR perviršis ar deficitai iš pagrindinės veiklos, tūkst. Eur	-37 741,07	-404 027,28	-56 130,58	312 258,79	234 747,63	-2 367 280,92	-399 141,06
LR perviršis ar deficitai, tūkst. Eur	-2 293 772,29	-1 039 690,95	-587 106,90	98 390,08	2 626 299,61	-1 967 025,00	-232 242,88

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

8 PRIEDAS

FAKTINIŲ VALSTYBĖS PAJAMŲ, ĮPLAUKŲ IR IŠLAIDŲ DINAMIKA 2012 – 2018 METAIS

Metai	2012.12.31	2013.12.31	2014.12.31	2015.12.31	2016.12.31	2017.12.31	2018.12.31
LR planinės pajamos nurodytais metais, tūkst. Eur	7 283 174,53	7 442 086,42	8 684 425,10	9 269 275,00	9 436 058,00	10 010 100,00	10 911 368,00
Valstybės faktinės pajamos kaupimo principu, tūkst. Eur	10 053 319,88	10 533 239,24	10 968 805,38	12 084 635,68	12 202 429,32	13 120 803,85	14 736 661,76
Valstybės pajamų vykdymas kaupimo principu	1,38	1,42	1,26	1,30	1,29	1,31	1,35
Valstybės faktinės įplaukos, tūkst. Eur	11 045 013,14	11 379 497,42	12 293 488,57	12 159 377,97	13 326 370,51	14 072 014,82	16 267 748,22
Valstybės faktinių pajamų vykdymas	152%	153%	142%	131%	141%	141%	149%
LR planinės išlaidos nurodytais metais, tūkst. Eur	8 356 767,26	8 594 799,87	8 981 287,90	9 611 699,00	10 076 346,00	10 568 560,00	11 400 539,00
Valstybės faktinės išlaidos kaupimo principu, tūkst. Eur	10 091 060,95	10 937 266,53	11 024 935,96	11 772 376,88	11 967 681,68	15 488 084,77	15 135 802,82
Valstybės faktinių išlaidų vykdymas kaupimo principu	1,21	1,27	1,23	1,22	1,19	1,47	1,33
Valstybės faktinės išlaidos, tūkst. Eur	8 569 491,04	8 553 813,91	8 366 475,81	8 747 428,50	9 106 571,07	9 670 443,82	10 722 186,91
Valstybės faktinių išlaidų vykdymas	103%	100%	93%	91%	90%	92%	94%

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Finansų ministerijos duomenimis

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2020-04-22
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

Ekonomikos ir verslo fakulteto, Finansų valdymo studijų programos
(*fakulteto / instituto, programos pavadinimas*)

Studentas (-ė) Lukas Radžiūnas,
(*vardas, pavardė*)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„Valstybės finansinių ataskaitų analitinių rodiklių sistemos vertinimas“:
(*baigiamojo darbo pavadinimas*)

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų

metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už šiurkštų akademinės etikos pažeidimą.

_____
(*parašas*)

Lukas Radžiūnas
(*vardas, pavardė*)